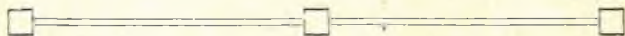

VZDĚLAVACÍ KNIHOVNA KATOLICKÁ

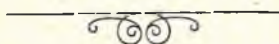

POŘÁDAJÍ:

Dr. JOS. TUMPACH a Dr. ANT. PODLAHA.

Se schválením

nejd. kníž. arcib. Ordinariátu v Praze ze dne 22. května 1896 č. 4884.

SWAZEK LVIII.

SWAZEK LVIII.

Rozluka církve a státu ve Spojených státech severoamerických, v Brasilii, v Genevě a v Irsku.

V Praze.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství.

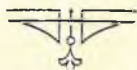
V. Kotrba.

Rozluka církve a státu

ve Spojených státech severoamerických,
v Brasilii, v Genevě a v Irsku.

Sepsal

Dr. František Xav. Kryštůfek,
prelát, probošt u Všech Svatých.

V Praze 1913.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství.

V. Kořba.

NIHIL OBSTAT.

Dr. **Jos. Tumpach**,
censor.

IMPRIMATUR.

Z kníž. arcib. Ordinariátu v Praze, dne 5. března
1913, čís. 1793.

Leo kardinál **Skrbenský**,
kníže-arcibiskup.

I.

Rozluka církve a státu
ve Spojených státech severo-
amerických.

1. Rozloha Spojených států severoamerických, počet obyvatelstva, všeobecný stav náboženský.

Spojené státy severoamerické (United States of America, Unie severoamerická, též prostě „Unie“) jsou největší republikou na světě. Mají rozlohu 9,382.870 km²

Literatura: J. R ü t t i m a n n, Kirche und Staat in Nordamerika. Zürich 1871; t ý ž, Nordamerikanisches Bundesstaatsrecht, 2 sv. Zürich 1867. 1872; H v o n H o l s t, Verfassungsgeschichte der Vereinigten Staaten, 3 sv. Berlin 1884; t ý ž, Staatsrecht der Vereinigten Staaten von Amerika. Freiburg 1885; A d. d e C h a m b r u n: Droits et Libertés aux États-Unis. Paris 1891. (Bibliothèque du droits et des institutions, 7.)

O náboženských poměrech píše: A. d e T o c q u e v i l l e, De la Démocratie en Amérique. 13 ed. Paris 1850; R o b e r t B a i r d, Religion in Amerika. New York 1856; F r. K a p p, Aus und über Amerika. 2 sv. (Das Verhältnis von Staat und Kirche in der Union.) Berlin 1876; A. B a u m g a r t e n S. J., Kirche und Staat in Nordamerika (Stimmen aus Maria-Laach, sv. XIII. 1877, str. 42. 139. 328. 505.; sv. XIV. 1878, str. 59. 341. 511.); t ý ž, Das erste Jahrhundert der katholischen Kirche in den Vereinigten Staaten; tamtéž sv. XV. 1878, str. 117. 282. 360. 512.; dále tamtéž sv. X. 1876, str. 18; sv. XXXVII. 1889, str. 329.; F e l i x K l e i n, La séparation aux États-Unis (Le Correspondant, Paris. 10. April. 1905); D e M e a u x, L'Eglise catholique aux États-Unis. Paris 1893; P. G. L a C h e s n a i s, L'Eglise et les États, trois exemples de séparation. Paris 1904; C l a u d i o J a n n e t, Les États-Unis contemporains. Paris 1876

a rovnají se skoro veškeré Evropě. Obyvatelstva bylo r. 1903 80,372.000 proti 3,929.212 r. 1790. Států jest 50, k nimž přistupují ještě území (teritorie): Alaska a Havajské ostrovy. Dále jsou zde osady (kolonie): Puerto Rico, Filippiny (296.310 km² rozlohy a 7,635.426 obyvatelů), Guam, Samojské ostrovy, ostrovy Wacke a Johnstonův, úhrnem rozloha 306.341 km² a 8,600.000 obyvatelů.¹⁾

Katolíků jest v Unii dle dnešního odhadu 14 milionů, s osadami však 24 miliony, jelikož Filippiny jsou veskrze katolické. Ostatní obyvatelstvo jest protestantské. Panující kmen anglosaský skládá se z anglikánů, presbyteriánů, kongregationalistů, baptistů a metodistů, k nimž přistupuje ještě přes 70 sekt, tam „denominací“ zvaných, z nichž každá za pravou církev se pokládá. Amerika jest rejdištěm všech sekt. Pojmu „všeobecné církve“ Američan nezná. On ví, že náleží k některé denominaci, kterých jest v zemi mnoho; on ví, že jeho sbor jest pouze ve Spojených státech, a mimo ně snad ještě v Anglii a Skotsku. O křesťanské minulosti myslí, že bylo vždycky množství náboženských stran sobě nepřátelských, že nebylo jediné Kristem založené církve, a byla-li, že se dávno v sekty rozpadla.²⁾

(do němčiny přeložil Walter Kämpe: Die Vereinigten Staaten von Amerika in der Gegenwart. Freiburg i. B.); A. Houtin, L'Americanisme. Paris 1904; At, La situation religieuse aux États-Unis. Illusion et réalités. 1902; Jules Tardivel, La situation religieuse aux États-Unis. Lille 1904; H. Münsterberg, Die Amerikaner. 1904; A. André, Les catholiques aux États-Unis de l'Amerique du Nord. 1905; týž, Une page d'histoire sur les associations cultuelles, ou un demi-siècle de troubles religieux dans l'église des États-Unis par le fait des assemblées laïques des trustées. 1906; Paul. Sabatier, A propos de la séparation des églises et de l'état. 4. ed. Paris 1906 (všecek jízlivý proti katolíkům); Dr. Karl Rothenbücher, Die Trennung von Staat und Kirche. München 1908. Stať: „Vereinigte Staaten von Amerika.“ Str. 116—177; 180—187; Fr. Mack, Trennung von Kirche und Staat. Trier 1910. Str. 177—190.

¹⁾ Ottův Slovník naučný, XXIII., str. 832—836.

²⁾ Srov. můj Všeobecný církevní dějepis, III., str. 915 n.

2. Státoprávní církevní poměry v jednotlivých amerických osadách Anglie před vydáním ústavy z r. 1787.¹⁾

Ústavou Unie ze 17. září 1787 (článek VI. 3; do-datek [amendement] I.) byla zavedena základní zásada: svoboda svědomí, svoboda kultu a výluka každé státní církve. Tento zákaz, zavést státně nějaké náboženství, znamenal proti církevně-právním soustavám Evropy nejen něco z brusu nového, nýbrž byl též úplným přerušением poměru mezi církví a státem, jak se v největší části osad amerických vyvinul.

Byly tam tři různé soustavy: 1. theokratie, která chtěla zařídit a spravovati stát dle slova Božího, 2. státní církevnictví dle vzoru anglického, a 3. ne-utralita státu vzhledem na všechna vyznání.

Theokratie byla ve více nebo méně příkré formě; změnila se však v čase od založení osad až k utvoření Unie mnohokrát ve prospěch puritánského vyznání v největší části osad Nové Anglie,²⁾ založené vystěhovalci, kteří byli přinuceni pro své vyznání vlast opustiti.

Osada (kolonie) New Plymouth byla založena jako útočiště pro anglické separatisty, tak zvané „Putující otce“, puritány, kteří se nejprve r. 1607 do Lejdy v Holandsku utekli, odtud r. 1620 na lodi „Mayflower“ (Májová květina) do Ameriky přistáli a na půdě massachusettské New Plymouth založili (21. prosince 1620). Den jejich příchodu slaví se ještě dnes jako den založení novoanglických státův a jako národní slavnost (Forefathers-Day). Osada měla náboženský ráz, pečovala o výživu duchovenstva, světila přísně neděli, ale nevylučovala vyznavačů cizích, především křesťanských vyznání z osady, a nezamezovala jim přístupu k státním úřadům.

Puritáni založili brzy potom i jiné osady, mezi nimi Boston na území massachusettském; r. 1629 byl

¹⁾ Dr. Rothenbücher, Die Trennung von Staat und Kirche. München 1908. Str. 118—127.

²⁾ Novoanglické státy jsou: Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Connecticut a Rhode Island (Providence).

Massachusetts povýšen na provincii a úřady sídlily v Plymouthu a v Bostoně. Obě osady byly spojeny r. 1692. Ale v Massachusettsu¹⁾ nebyla náboženská snášelivost čili tolerance; vykonávání politických práv bylo spojeno s církevním členstvím kongregationalismu.²⁾ Stát vydržoval kongregationalistickou církev; světská vrchnost vykonávala církevní moc. Katolíci nebyli v osadě trpěni, jesuitům byl vstup do země zakázán (r. 1647). Avšak tato příkrost, nemohouc se udržeti, byla v druhé polovici XVII. stol. zmírněna, když byla politická práva povolena všem svobodným bezúhonným Angličanům, kteří se k nějaké církvi přiznávali. Tím byl monopol kongregationalismu proražen, i když státní církev zůstával a jako státní církev od státu byl vydržován.

¹⁾ Massachusettsové byl indiánský kmen, jemuž veškera půda náležela, z níž však byl vytlačován a znenáhla vyhuben.

²⁾ Kongregationalisté jsou odnoží presbyteriánů čili puritánů, majíce za hlavní článek víry, že každá křesťanská obec (congregation) jest úplně samostatná, nezávisí na žádné vrchnosti, vyjma na Kristu, a trvá sama o sobě a pro sebe. Zavrhuji vážnost Otců, církevních sněmův a určitých vyznání, mají pouze Písmo sv. za závazné, zavrhuji spojení církevních obcí v provincie nebo zemské cirkve a stojí tak v úplném odporu proti soustavě biskupské (anglikánské) a presbyterské, učíce, že nejsou podrobeni ani biskupům, ani starším (presbyterům), ani synodám. Církevní moc spočívá v obci, která zvolí si jednotlivce ze svého středu k úřadu kazatelskému a vykonávání služeb Božích. Za královny anglické Alžběty (1558—1603), kteráž upravila krutými zákony státní anglikánskou (biskupskou) církev, prchli četní puritáni do Hollandska, kde založil Robert Brown křesťanskou obec kongregationalistickou. Když však později do Anglie se navrátil a s anglikánskou církví se smířil, prováděl jeho myšlenky dále v Hollandsku John Robinson († r. 1625). Jeho učedník Jindřich Jakob založil r. 1616 obec v Londýně. V boji parlamentu anglického proti králi Karlu I. (1625—1649) stáli kongregationalisté na straně parlamentu a po hoku presbyteriánů. Presbyteriáné majíce v parlamentě a vojsku většinu zavedli v Anglii místo ústavy biskupské ústavu presbyterskou. Ale proti nim povstali kongregationalisté, zvouce se „independenty“, zavrhli synodální zřízení a presbyterstvo, odstranili kazatele, poněvadž prý každý, koho Duch Páně uchvátí, má kázati. Skutečně kázali vojáci, kramáři i ženy. K nim náleželi oba vrchní vůdcové parlamentního vojska, Fairfax a Oliver Cromwell. Ideálem independentů stala se rozluka cirkve a státu a netečnost ke článkům víry jednotlivých vyznání. První independenti čili kongregationalisté přišli do Ameriky r. 1620 z Hollandska, jak pravíme svrchu v textu.

Ještě ostřeji vyvinula se theokratie v malé osadě (kolonii) New Hawen ve prospěch vyznání kongregationalistického. Byla upravena jako v Massachusettsu, ale měla do sebe to zvláštní, že kladla veškeru váhu na bibli jako dokonalý základ pro vládu a správu státu. I právo Mojžíšovo přišlo ještě ku platnosti. Úkolem vlády bylo „starati se o čistotu náboženství a potlačit všchno, co by se mu protiviti mohlo“. Ona měla „zákony pro svatý a spravedlivý život, který Bůh ustanovil a nám v Písmech svatých přikázal, vykládati, prohlašovati a prováděti“.

Zakladatelé Unie nenalezli již této zvláštní theokratie, poněvadž New Hawen byl spojen s Connecticutem.

Connecticut byl založen v rozhodném odporu proti nábožensko-státní myšlence puritánů massachusettských. Puritánská církev byla zde — jak se z puritánského vyznání zakladatelů samo sebou rozumí — od státu vydržována, světská vrchnost měla rovněž povinnost starati se o zachování náboženství a měla ve velikém rozměru účast v řízení a správě církve; ale cizí vyznání nebyla vyloučena, a především politická práva nebyla závislá na náboženském vyznání (zákon z r. 1662). Jenom katolíci byli formulí politické přísahy, utvořenou dle vzoru anglického, vyloučeni (od r. 1743).

Vláda měla rozsáhlá práva při úpravě církve. Ke tvoření nových obcí a stavění kostelů bylo nutno její schválení. Pro žaloby a spory byl zřízen „církevní dvůr“ (Ecclesiastical Court). Kdežto v Massachusettsu panovala theokratie, podobná „státu Božímu Kalvinovu“, byla soustava v Connecticutu státním církevnictvím v té formě, jakou byla téhož času v evropských státech při trpení odlišných vyznání. Toto státní církevnictví utvořilo se na základě demokratickém a zachovalo se 150 let.

Podobně jako v Connecticutě, byly církevní politické poměry upraveny i v New Hampshire. Tuto osadu založili misijnáři, kteří byli nábožensko-právní soustavou z Massachusettsu vypuzeni (r. 1638). Státo-občanská práva nezávisela na náboženském vyznání,

ale katolíci byli rovněž vyloučeni. Byla tam zavedena státní církev puritánská, státními daněmi vydržovaná; vedle ní byla připuštěna církev anglikánská.

Anglické státní církevnictví bylo zavedeno v osadách Virginii a v Severní a Jižní Karolině.

Ve Virginii byla anglická státní církev zavedena listy krále Jakuba I. z r. 1606 a 1609. Snaha vlády mateřské země, jejímž zástupcem v osadě byl guvernér, směřovala k tomu, aby církev anglikánská v koloniích úplně se srovnávala s církví mateřské země. Osada byla podrobena londýnskému biskupu; katolíci, dissenterové (všichni odštěpenci jinak smýšlející) a židé byli z osady vyloučeni.

Snášelivější bylo zákonodárství v původně jednotné, později rozdělené Karolině. I zde byla církev anglikánská jako státní zavedena, na jejíž vydržování musili všichni obyvatelé platiti, ať se přiznávali ke kterémukoli vyznání. Stoupenci jiných vyznání mohli tvořiti církevní společnosti; pouze atheisté (nevěřci) byli vyloučeni.

„Rozluka církve a státu“ byla provedena před unijní ústavou již ve dvou koloniích, a to v Rhode Islandě a v Pennsylvanii a s ní až do roku 1702 spojeném Delaware.

Rhode Island čili Providenci založil r. 1636 Roger Williams, chtěje podati důkaz, že stát při úplné náboženské svobodě může se velmi dobře vyvíjeti. Úplná náboženská svoboda byla provedena a konečně listem krále Karla II. roku 1662 schválena. Zachovala se s dvěma katolíkův a kvakerů se týkajícími nepatrnými výjimkami. Nebylo státní církve; ale zákoník z r. 1644 ukazuje, že občanstvo bylo proniknuto hlubokou věrou v Boha a v Krista. V ústavě Rhode Islandu vidíme základní pravidla, dle nichž byl upraven poměr církve a státu v americkém spolkovém státu a jeho členských státech.

Pennsylvanie, od níž se r. 1702 odloučil Delaware, byla založena pro kvakery, k jejichž náboženskému vyznání náležela žádost za náboženskou svobodu. Proto bylo v ústavě (Great Law) vyslovena

zásada, že nikdo, kdo v Boha věří a pokojný život vede, nemá býti pro své náboženské přesvědčení a jeho vykonávání nijak znepokojoval, ale každý že jest povinen, v jisté časy uctívání Boha osvědčovati. V zákonodárství byl ohled na všeobecná křesťanská zařízení, jako na příklad neděli. Atheisté (nevěřci) byli vyloučeni.

V New Yorku byla původně státně vydržována výhradní státní církev hollandsko-reformovaného vyznání, vedle něhož žádné jiné trpěno nebylo. To vzalo konec, když Anglie r. 1664 osady dobyla. Roku 1664 vydaný zákon (Duke Law) postavil všechna protestantská vyznání na roveň a zavedl soustavu několika státních církví. Náklad na bohoslužby a vydržování duchovenstva kryl se obecnými daněmi; duchovní musili guvernérů předložiti důkaz o svém řádném posvěcení a byli od něho v úřad uvedeni. Později dělal si guvernér nárok na patronát a na právo ustanovovati duchovní. Ke konci XVII. stol. byl poměr pošinut ve prospěch církve biskupské. Roku 1689 byla osada podřízena londýnskému biskupu, svoboda náboženská na protestantské sekty obmezena a přísné zákony proti katolickým kněžím vydány.

Maryland jest jediná osada založená od katolíkův. Plán pochází od Johna Calwerta, prvního lorda Baltimore, který byl sekretářem krále Jakuba I. (1603—1625), stal se katolíkem a vzdal se svého skvělého postavení. Avšak plán provedli teprve jeho synové, z nichž starší Cecil Calwert, druhý lord Baltimore, obdržel od krále Karla I. v dědičný majetek veškeru zemi od ústí Potomaku až ke 40. stupni sev. šířky (20. června 1632), a mladší Linhard, jsa doprovázen dvěma jesuity, Whitem a Althamem, a asi 300 katolickými vystěhovalci, převzal 25. března 1634 slavně území v majetek a nazval je ke cti Královny nebes Maryland (země Mariina). Roku 1637 zavázal se místodržitel Linhard Calwert se svými radami, že nikdo v provincii, kdo v Krista věří, nebude znepokojoval. První zákonodárné shromáždění r. 1637 tvořili pouze katolíci a usnesli se, že žádný kněz nemůže býti členem zákonodárného shromáždění (kterýžto zákon platí do dnešního

dne). Katolické církvi byla pojištěna všechna práva a svobody, a všechna křesťanská vyznání připuštěna. Když někteří katoličtí duchovní činili nárok, že nejsou podřízeni právu občanskému, ale církevnímu, prohlásilo zákonodárství r. 1638 výslovně, že občanské zákony platí jednotejně pro všechny osoby, duchovní i laiky, bez výjimky. Katolíci provedli zásadu náboženské snášlivosti čili tolerance v jedné osadě, když ještě v Evropě všem vládám byla cizí. Nebylo tam státní církve ani všeobecné berně na udržování některého náboženství.

Když Linhard r. 1647 zemřel, jmenoval lord Baltimore protestanta Williama Stone místodržitelem a dal mu po bok 4 katolické a 2 protestantské rady. Osadní rada prohlásila platnou náboženskou svobodu tolerančním aktem r. 1649 za státní zákon. Když však za Cromwella zmocnili se puritáni anglické státní moci, odňala již r. 1654 protestantská většina osadní vlády katolíkům ochranu zákona, kteří teprve válkou občanskou ke svému právu si pomohli. Ale sotva lord Baltimore zemřel, žádali kazatelé v Marylandě za připojení k vysoké církvi (anglikánské). Kazatel John Coode způsobil povstání a anglická vláda zakročila. Osada byla r. 1692 proměněna v korunní provincii, a vysoká církev anglická zavedena násilím jako státní. Nové pronásledovací zákony z r. 1704 zbavily katolíky, zakladatele osady, všech práv, z nichž část vystěhovala se do Pennsylvanie a část vyjednávala s Francií o nová sídla. Ostatní protestantská vyznání byla pouze trpěna. Anglikánská státní církev stála přímo pod mocí guvernérovou. Tento právní poměr trval až do bojů za samostatnost; teprve r. 1763 mohli si katolíci vystavěti svůj první kostel v Baltimore.

Podobný byl vývoj v New Jersey. Původně panovala tam náboženská svoboda, která potom za vlády anglické na protestanty byla obmezena, a státní církev anglikánská zavedena.

Při založení Georgie dostala všechna křesťanská náboženství svobodu vyznání, vyjímajíc katolíky (r. 1732); ale i zde byla r. 1752 státní církev anglikánská zavedena.

Všech katolíků bylo okolo roku 1785 asi 25.000 mezi 3—4 milliony obyvatelův, a byli by snad vymřeli, kdyby nebyla pro ně udeřila hodina svobody v povstání osad proti mateřské zemi Anglii.

3. Zavedení „rozluky církve a státu“ v novém spolkovém státě a její provedení v jednotlivých státech.

Do „Nového světa“ putovali hlavně vystěhovalci toužící po svobodě politické a náboženské, a zakládali tam osady se samosprávou. Anglie chtěla se této samosprávy ve svých osadách zbaviti a státní anglikánskou církev všude zavésti. Odpor proti této státní církvi byl jednou z hlavních příčin odboje osad proti mateřské zemi. Zákon anglického parlamentu z 22. března 1765 o kolkovních poplatcích na psané smlouvy spolu se zákonem, že osady mají královskému vojsku opatřovati byt a výživu, vyvolal v nich takový odpor, že kolkový zákon již 18. března 1766 byl zrušen. Ale roztržka mezi osadami a mateřskou zemí nebyla odstraněna. V nových sporech nařídil anglický parlament 1. června 1774 uzavřítí přístav bostonský, a zrušil ústavu Massachusettsu. Ku provedení těchto nařízení byl vyslán generál Gage s vojskem jako guvernér Massachusettsu. Tu sešel se 5. září 1774 kongress zástupců všech osad, vyjímajíc Georgii, ve Filadelfii a prohlásil počínání anglického parlamentu za porušení práv osad, žádal dosti učinění a slíbil Massachusettsu podporu. Z jara r. 1775 byla svedena bitva mezi milicí massachusettskou a královským vojskem anglickým u Concordu a Lexingtonu nedaleko Bostonu. Milice zvítězila, a to bylo znamením ku všeobecnému povstání. Kongress prohlásil všech 13 osad jím zastoupených za „spojené osady americké“ a ujal se v nich vlády. Povstalci zvítězili v druhé bitvě u Bunkershillu blíže Bostonu a zmocnili se v březnu r. 1776 samého Bostonu. Dne 4. července 1776 vydal kongress prohlášení nezávislosti, jež sepsal pozdější president Unie Tomáš Jefferson. Po dlouhém, se střídavým štěstím vedeném boji uznala

konečně Anglie mírem versailleským 3. září 1783 nezávislost Spojených států až k Mississippi, a podržela pouze Kanadu a Nový Foundland. Byla vypracována nová ústava a přijata 17. září 1787, která však teprve 21. června 1788 nabyla právní moci zákonné. Dne 7. ledna 1789 byl za prvního presidenta jednohlasně zvolen Jiří Washington, vrchní velitel vojska, a potom po druhé r. 1792 na období 1793—1797.

Održením od Anglie byla moc státní církve anglikánské v osadách na vždycky zlomena. Ve spolkových člancích filadelfických z 9. července 1778 bylo upravení náboženských otázek ponecháno jednotlivým státům. Při tom zůstala též spolková ústava z r. 1787, stanovíc jenom v článku VI. § 3., „že žádné náboženské vyznání nesmí býti vyžadováno jako kvalifikace k dosažení nějakého státního nebo veřejného úřadu“.¹⁾ — Potom prohlásil první dodatek (amendment), který 15. prosince 1791 do ústavy přijat byl, náboženskou svobodu, spolu svobodu slova, tisku, spolčovací a petiční za všeobecná základní práva, řka, „že kongres nesmí vydati žádného zákona, který by respektoval neb entabloval nějaké náboženství nebo zakazoval jeho svobodné vykonávání“,²⁾ neb obmezoval svobodu řeči a tisku nebo právo spolčovací nebo petiční lidu.

Tato ustanovení, která spolkový stát od církve oddělila, nevycházela nijak z náboženské netečnosti, ale z praktické nutnosti, aby vyznavači různých náboženství v klidu a pokoji vedle sebe žili. Vedle puritánských států novoanglických byli zde stoupenci anglikánské vysoké církve, v Pennsylvanii kvakeři, v Marylandě katolíci, v Rhodě Islandě baptisti, v New

¹⁾ Zákon zní v původním textu: „but no religious test shall ever be required as a qualification to any office or public trust under the United States“; po česku: „Avšak zkoušky náboženské nebude se požadovati jako kvalifikace pro nějaký úřad nebo veřejnou důvěru ve Spojených státech.“

²⁾ Dodatek I. zní v původním textu: „Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof“; po česku: „Kongress nevydává zákona, který by přihlížel ke zřízení náboženskému nebo zakazoval svobodné vykonávání jeho.“

Yorku hollandští reformovaní. Již tato různost přikazovala vznikajícímu státu nestrannost čili neutralitu k náboženským vyznáním. Myšlenky o rozluce církve a státu, které Roger Williams do ústavy nejmenšího osadního státu Rhode Islandu vtělil, měly všude stoupence, kde mimo státní církve žili pouze trpění dissidenti (odštěpenci). Menšinám v jednotlivých státech jevila se ona zásada ideálem. Veliký vliv vykonával zde prostředně kazatel Jonathan Edwards (1703 až 1758). Týž neměl žádného zvláštního učení o poměru církve a státu, ale učil, že církve pro svou zvláštní přirozenost nad státem vyniká a ve zvláštním poměru ke Kristu jako duchovní obec stojí. Vytkl zvláštní ráz, kterýž jest mezi řádem nábožensko-duchovním a mezi právním řádem státně světským; a to nabylo v Americe v XVIII. stol. velikého významu. Radikální lichoosvětové snahy francouzských encyklopedistů nenabýly žádného vlivu v Americe, ačkoli měly výborného zastavatele v Jeffersonovi, který byl třetím presidentem Unie dvakrát po sobě voleným 1801—1809; ani jemu nepodařilo se po nich strhnouti své protestantské spoluobčany a uvésti je v právní řád.

Po vydání ústavy bylo „odstátnění“ (dis-establishment) panujících církví v nejbližších 40 letech provedeno, a to v klidu a pokoji, a vyjmajíc Virginii podržely církve svůj majetek.

Ve Virginii, kde státní církve nejvíce zhřešila, začala rozluka již r. 1776 odnětím platu duchovním; r. 1780 bylo chudobinství zesvětštěno a dovoleno uzavíratí sňatky před duchovními dissidentův. Zákony přející anglikánské církvi byly zrušeny; upravití církevní věci bylo ponecháno církvi. Roku 1785 vyšel vlivem Jeffersonovým zákon, který svobodu svědomí ve všech směrech prohlásil, a především vyloučil každé nucení k vydržování některého náboženství. Po prvé bylo zde provedeno odstátnění církve státně. Konečně bylo jmění anglikánské církve pro obecně prospěšné účely zabaveno.

Mírněji provedlo se odstátnění církve v Marylandě; majetek anglikánské církve byl jí pojištěn, a platy duchovních byly až do jisté lhůty dále vypláceny. Paměti-

hodné jest, že duchovním pod peněžitou pokutou byla uložena kostelní modlitba za novou vládu.

V Jižní Karolině bylo protestantské náboženství ve všech svých větvích a odrůdách za státní náboženství prohlášeno. V New Hampshire padla státní církev r. 1788, v Connecticutu r. 1817, v Massachusettsu r. 1833.

Výluka katolíků ze státních úřadů byla zrušena v Massachusettsu r. 1821, v Severní Karolině r. 1825, v New Jersey r. 1844. Výluka atheistů (nevěrců) od politických úřadů trvala v jednotlivých státech ještě dále.

Silné přistěhovalectví a soustava svobodného stěhování podporovalo rozluky církve a státu.

4. Platné právo.¹⁾

a) Právní prameny.

Amerikánské církevní státní právo — lze-li o něm mluvit — jest obsaženo dílem v právu spolkového státu, dílem v právu jednotlivých států. Spolkové právo stojí ve formálním ohledu za právem jednotlivých států, poněvadž těmto jest úplně ponecháno upravení církevních poměrů v jejich území. Spolkové právo klade jenom zákonodárné moci spolkového státu v církevním ohledu meze a platí jenom pro spolkový distrikt. Spolková vláda nemá v církevně-politickém ohledu jako švýcarská žádné vážnosti oproti jednotlivým státům. Z toho plyne, že církevní právo není jednotné a stejné, nýbrž různé dle historického vývoje a společenských základů jednotlivých státův.

Ale průběhem XIX. stol. pronikly ve všech státech zásady spolkové ústavy o poměru státu k náboženským společnostem a k náboženství samému, a obecné právo dostalo skoro zúplně jednotnou formu pro tvoření církevních spolků. Čím dále vystěhovalectví na západ pronikalo, tím jednotvárnější bylo zvláštní americké právo rozluky církve a státu provedeno, tak že

¹⁾ Dr. Karl Rothenbücher: Die Trennung von Staat und Kirche, str. 131.—170.

lze ještě o částečných úchylnkách mluvit ve východních státech, pocházejících z bojů za nezávislost.

Právní zásady jsou dílem v ústavách jednotlivých států, dílem ve zvláštních statutech (stanovách) vydaných pro náboženské korporace, dále jsou zde zásady všeobecného práva pro soukromé spolky, konečně judikatura (soudní výroky), která jest v celku jednotná, třeba někdy jednotlivé výroky si odporovaly, poněvadž vrchní spolkový soud jest v otázkách partikulárního práva pravidelně nepřislušný.

b) Svoboda svědomí a kultu.

Tato svoboda jest v americkém spolkovém státě a v jeho jednotlivých státech — s malými výjimkami — provedena.

Vyznání jest svobodné; jest zakázáno jeho vykonávání překážeti, ale též je vynucovati; nikdo nemůže býti nucen přispívati k nákladu na udržování cizího vyznání.

Náboženské vyznání nesmí míti vliv na právní postavení občanské nebo politické. Veřejné úřady jsou všem přístupné bez ohledu na náboženské vyznání. Jenom v Pennsylvanii a Tennessee jsou osoby, které v Boha a v odměnu nebo trest v budoucím životě nevěří, z veřejných úřadů vyloučeny. V Arkansasu, Mississippi a obou Karolinách nemůže míti úřad nikdo, kdo popírá jsoucnost všemohoucího Boha neb jsoucnost nejvyšší bytosti. Za to ústavy následujících států stanoví výslovně, že náboženské přesvědčení nemá vlivu na přípuštění k úřadům; jsou to: Georgie, Virginie, Západní Virginie, Maine, Delavare, Indiana, Iowa, Oregon, Ohio, New Jersey, Nebraska, Minnesota, Kansas, Texas, Alabama, Missouri, Rhode Island, Kentucky, Michigan. Posud nebyl po celé století žádný katolík zvolen za presidenta republiky, nač si katolíci stěžují.

Tato svoboda náboženská, jak vyznávati některé náboženství nebo žádné, předpokládá, že státní zákony, veřejný pořádek a veřejná mravnost nijak nejsou porušeny. Za úraz veřejné mravnosti pokládá se mnoho-

ženství mormonů. Mnohoženství jest ve všech amerických státech zakázáno, a bylo v území Utah, kterého Unie nabyla, a jež bylo posledním útočištěm mormonů, zákony spolkové vlády z r. 1855 a 1862 zakázáno. Roku 1883 bylo mormonům, kteří žili v mnohoženství, a r. 1887 manželkám mormonským volební právo odňato. Když mormoni roku 1890 mnohoženství zrušili, byl Utah za stát povýšen, ale jeho zástupce do kongresu zvolený byl ještě roku 1898 pro mnohoženství odmítnut.

Tato individuální svoboda náboženství jest ještě značně rozšířena tím, že stát při konání důležitých povinností jednotlivce k němu má ohled na jeho náboženské názory. Osoby, které dle svého náboženství nemohou přísahati, mohou učiniti slavné ujištění s týmž právním účinkem. Kdo činí přísahu, mohou si zvoliti formu svému náboženství nejvhodnější. Dle práva státu New Yorku přísahá křesťan při bibli, žid při talmudu a mohamedán při koránu.

Kvakeři mohou dle statut Severní Karoliny podle svého náboženství při soudu míti klobouk na hlavě.

Duchovní nebo kněz nemůže jako svědek nic zjevit, co mu na základě jeho povolání bylo svěřeno, nebyv od příslušné strany od mlčelivosti zproštěn (v Indianě).

V mnohých státech mohou osoby, které nošení zbraně se svým svědomím nesrovnávají, penězi se vykoupiti (v Pennsylvanii, New Yorku).

Právo jednotlivců, na základě společného vyznání k vykonávání služeb Božích se shromažďovati a spolek tvořiti, panuje ve všech státech na základě spolkové a shromažďovací svobody, předpokládajíc, že zákony a veřejný pořádek nejsou porušeny. Státní moc zakročí toliko tehdy, když tyto kultovní spolky chtějí se státi právními osobami. Tato náboženská svoboda dosahuje úplné dokonalosti tím, že dle práva Unie i jednotlivých států nesmí býti zavedena žádná státní církev, a žádná náboženská korporace nesmí obdržeti žádných státních podpor, tak že úplná rovnost všech kultů jest provedena.

c) Poměr státu k náboženství.

V Unii není rozluky státu od náboženství; neboť státní nevěry, popírání Boha státem, Unie nezná. Její minulost řídila se hlavně náboženstvím. Náboženské příčiny vedly její zakladatele a vystěhovalce do Nového světa. Tam upravila se společnými náboženskými názory demokracie, které bylo náboženství potřebou srdce pro jednotlivce, a svoboda svědomí lidským právem nezávislým na státním uznání. Tlak anglikánské vysoké církve byl jednou z hlavních příčin povstání osad proti mateřské zemi Anglii, a všeobecná náboženská nálada nedala přístupu francouzské nevěře a lichoosvětě v onom čase. Toto náboženské nadšení trvalo a trvá dále, a převážný počet amerických občanů pokládá křesťanství za jeden ze základů spolkového státu. Národ žádá, aby stát při slavnostních příležitostech ukazoval zjevně svou víru v Boha.

Křesťanské náboženství zaujímá skutečně, ale též právně velevýznamné místo ve státním životě. Americký stát — proti francouzskému ideálu laického státu — má na náboženství vůbec, a na křesťanské zvlášť ve svém právním řádu ohled, aniž by nutně při tom vstoupil do styků s jednotlivými náboženskými společnostmi nebo církvemi. Rozluka církve a státu není odpadem od náboženství a křesťanství, jak dokazují následující doklady:

1. Jednou z největších slavností ve Spojených státech jest uvedení nově zvoleného presidenta (vždy po 4 letech) do „Bílého domu“ (paláce presidentova) ve Washingtonu, při čemž konají se lidové slavnosti, slavné porady atd. Vrcholem však jest oficiální řeč, kterou nový náčelník Unie svůj úřad přejímá a svůj program předkládá.

Vždycky odvolává se president na Boha a jeho prozíratelnost.

Dne 5. března 1909 měl president Taft svou řeč ve Washingtoně, kterou končil slovy: „Podav přehled otázek, které bezpochyby za mého úřadování se objeví, vyprošuji si sympathie svých spoluobčanův a vzývám

pomoc Všemohoucího k vykonávání svých povinností plných zodpovědností.“¹⁾

2. Dle obyčeje Benjaminem Franklinem († 17. dubna 1790) zavedeného začínají všechna sedění kongresu všeobecného parlamentu Unie modlitbou, kterou vykonává jeden z kaplanů placených od kongresu. Na kapitolu ve Washingtonu, tedy ve středu všeho politického života, jest kaple, kde konají se každou neděli oficiální služby Boží za členy kongresu. Též zákonodárné schůze jednotlivých států začínají modlitbou, kterou duchovní vykonává. Tento krásný obyčej vnikl tak do života, že se ho všechny větší schůze stran též přidržují.²⁾

3. Při všech důležitých záležitostech rozpisuje prezident republiky slavnou proklamaci náboženské postní a kající dni, jakož i dni díků Bohu. Zemřelý prezident Cleveland vydal 2. listopadu 1885 dekret, kde praví: „Americký národ má každého času velmi mnoho příčin, aby Všemohoucímu Bohu byl vděčen za péči a milostivé vedení na každém stupni vývoje ve svém národním životě; Bohu, který ho v časech nebezpečných chránil a opatroval a v hodinách smutných jistě vedl. Je tedy přirozeno a slušno, aby tak očividně podporovaný národ jeden den každého roku, který tomuto účelu obzvláště věnován jest, dobrotu Boží veřejně uznával a jemu za všechny milosti děkoval. Proto ustanovuji já, Grover Cleveland, president Spojených států amerických, zvláště 26. den tohoto měsíce listopadu za den veřejných díkův a modlitby, a vyzývám lid veškeré země k zachovávání tohoto předpisu.“

4. Guvernéri jednotlivých států vydávají rovněž podobné proklamace, a tak zaznívá veřejné vyznání víry od jednoho konce země k druhému v ohromném území Unie.³⁾

Při všech národních slavnostech vzdává americký národ veřejnou poctu Bohu a velebí ho jako pramen

¹⁾ Mack: Trennung der Kirche und Staat, str. 179.

²⁾ L. c. str. 179. J a n n e t - K ä m p h e: Die Vereinigten Staaten von Amerika in der Gegenwart, str. 410.

³⁾ Mack, l. c. J a n n e t - K ä m p h e, l. c.

vší kultury a veškerého pokroku. Tak poslední veliká světová výstava v St. Louis byla otevřena oficiální modlitbou kardinála Gibbonse. Výroční den prohlášení národní samostatnosti, 4. července, slaví se všude jako náboženská slavnost.

Myšlenku, která při těchto náboženských projevech Američany naplňuje, prohlásil krásně jeden guvernér státu New-Yorského takto: „Jako národ máme plno příčin, bychom k Nejvyššímu dárce všeho dobra byli uznalými a za všechny milosti ho velebili, kterými jeho Prozřetelnost nás neúnavně zasypává. Podáváme světu velikolepé divadlo veškerého obyvatelstva, které se jistý den vší práce zdržuje, aby se zcela službě Nejvyššího věnovalo, a my budeme bez přestání toho pamětlivi, že spravedlnost národy vyvyšuje.“¹⁾

5. Úředníci činí přísahu na bibli, a mince mají náboženské nápisy.

6. Ve všech státech jest rozsáhlá trestní ochrana náboženství, též proti rouhání. Věřící každého vyznání, kteří se shromáždili ke svému poučení nebo ke službám Božím, jsou proti poruchám chráněni trestně ve všech státech. Rušení bohoslužebných schůzí nezáleží pouze v tom, že náboženské schůze světskými řečmi, surovým a nezpůsobným chováním, lomozem na místě schůze nebo poblíž jeho rušeny, přerušovány nebo znepokojovány jsou; ale jest dále zakázáno, v okolí chrámu mezi službami Božími lihové nápoje čepovati, nebo krám otevřený míti, boje zvířat pořádati nebo k sázkám a hrám příležitost dávati. Ohraničení okolí kolísá mezi jednou milí (anglickou) až třemi. Tato ochrana jest stanovena výslovně též pro služby Boží pod širým nebem konané (field-camp-meetings). Zvláštní výsadu stanoví právo v Indianě, kde navštěvovatelé chrámu neb účastníci pohřbu jsou osvobozeni od placení mostného. Též rouhání t. j. výroky o nejdůležitějších pravdách křesťanského náboženství, byvše vyřčeny ve formě veřejný pokoj rušící, trestají se těžkými tresty. Užívání těchto trestních zákonů závisí na čase a místě; na veřejném mínění, když jest uraženo.²⁾

¹⁾ J a n n e t - K ä m p h e, l. c.; M a c k, l. c. str. 180.

²⁾ R o t h e n b ü c h e r, l. c. str. 136.—138.

7. Občanské svěcení neděle jest všeobecné, jest přísně zákonně provedeno a má svůj základ ne ve hmotných a sociálně-politických úvahách, ale v náboženských názorech.¹⁾

8. V státních organisacích vojska, loďstva a kulturních ústavů, v nemocnicích a žalářích jest postaráno o pěstování náboženství státně placenými duchovními.²⁾

9. Manželství může býti platně v církevní formě uzavřeno. „Právo skoro všech států nežádá další formy uzavření sňatku, než když snoubenci v přítomnosti služebníka kultu neb úřadu před svědky prohlásí, že se za sebe berou.“

Poněvadž sňatek může býti právoplatně uzavřen před služebníkem kultu, mohou všechny formality a obřady příslušného vyznání býti zachovány. Ohlášky mohou se díti církevně nebo státně. Služebník kultu jest povinen v jisté lhůtě podati certifikát o uzavřeném sňatku světskému úřadu, který vede rejstřík (seznam) stavu osob.

Pamětihodné jest, že stát, který ve svém lůně tolik četných a různých náboženských společností (přes 70 denominací) chová, jako tomu v žádném evropském státu není, krásně vyjde bez dělení občanského a církevního sňatku. Příčina toho jest, že manželství v očích amerického národa má podstatně náboženský ráz.³⁾

10. Státní škola nemá náboženství mezi předměty vyučování, ale bible má tam veliký úkol, a vyučování začíná zhusta modlitbou.

11. Největší díl státních jednotlivých ústav klade nějakým způsobem váhu na nutnost a cenu náboženství.

V 31 ústavních listinách praví se v úvodu: „grateful to Almighty Got“ (díky Všemohoucímu Bohu); zdůrazňuje se, že „mravnost a zbožnost“ jsou nejlepšími základy státu, a že povinností každého člověka jest, aby Nejvyšší bytost, stvořitele všehomíra, ctil.

Byly snahy, aby do ústavy spolkového státu bylo pojato výslovné vyjádření o křesťanském charakteru

¹⁾ L. c. str. 138.

²⁾ L. c.

³⁾ L. c. str. 139.

Unie, o její „národní víře v Boha a Krista“. Tento návrh učinila za času občanské války „Nacional Association“, ale nebyl přijat proto, aby kongres nedostal do ruky páky vyloučení nekřesťanská vyznání, což by se protivilo svobodě svědomí a náboženské. Podobné neměly účinku snahy na vyloučení každého křesťanského rázu státu. Tak marně žádala Liberal League (liberální liga), aby byly odstraněny všechny právní věty, které mají ohled na náboženský cit a přejí náboženským spolkům.¹⁾

Claudio Januet praví ve svém velikém díle o seвероamerické republice: „Poněvadž ve Spojených státech není oficiální církev, a duchovní nemají žádného státního platu, myslí se obyčejně, že je tam náboženství soukromou věcí, a že veřejná moc, pracujíc o zákonech a správě, si počínala tak, jakoby žádného pravého náboženství nebylo. Ale nic není falešnějšího nad tento názor. Ona smutná zásada, že zákon musí býti atheistický čili nevěrecký, kteráž od roku 1789 inspirovala a ovládala stále francouzské zákonodárství, nebyla by směla býti vyslovena v Severní Americe, aby nebyla vyvolala všeobecného rozhořčení.“²⁾

Proto zdá se míti pravdu Sabatier ve svém díle, když praví, že ve Spojených státech není rozluky leč „slovem a zdáním“ čili domněním (aux Etats-Unis la separation n'est, qu' un mot et une apparence).³⁾

d) Postavení náboženských organizací ve státě.⁴⁾

Zákaz ve spolkové ústavě, některé náboženství „etablovati“, t. j. státně zavést a státně upravit, a z toho plynoucí nenáhlé odstátnění stávajících státních církví vedlo v Unii k tomu, že věřící beze všeho státního nucení, z vlastního popudu založili jednoty čili spolky

¹⁾ L. c. str. 135.—136.

²⁾ Les Etats Unis contemporains. T. II., p. 1.; ap Mack, l. c. str. 181.

³⁾ A propos de la séparation des églises et de l'état. 4. vyd. Paříž 1906, str. 3.

⁴⁾ Rothenbücher, l. c. str. 143.

k vykonávání kultu, které nezávisle na své náboženské ústavě, v státním právu — veřejném nebo soukromém — na venek vystoupiti musily, aby jmění a pro kult potřebné budovy a předměty si opatřily.

Abychom podstatu a postavení těchto náboženských organizací ve státě poznali, musíme své evropské ponětí o státním církevním právu nechat stranou, a postaviti se na půdu amerického pojmu „církev“.

Evropské církevní právo státní zná „náboženské nebo církevní společnosti“, „církev“, a rozumí jimi všestranně upravené veliké křesťanské církve. Církví katolickou rozumí všestranně upravenou společnost všech katolíků v jeho státním území žijících. Těmto církevním společnostem vykazuje státní právo zvláštní postavení.

Americké státní právo nezná „těchto církevních společností“, nezná církve katolické, lutheránské, reformované atd.; ono zná pouze organizace osob, t. j. sestoupení a upravení osob v různé soukromo-právní formě, které mají účelem opatřiti k vykonávání kultu vnější potřebné věci. Církevního svazu, t. j. společnosti všech věřících, kteří totéž učení vyznávají a touží ústavu mají, americké právo nezná.

Americké právo činí rozdíl mezi náboženskou společností nebo náboženskou korporací (religious society, religious corporation — oba výrazy užívají se skoro v jednotejném smyslu) a církví, church. Náboženská společnost jest spojení jednotlivých osob nebo rodin, které se z náboženských zájmů sloučily, aby měly společné místo pro poctu Boží, aby si opatřily učitele nebo kněze, který by je v náboženství, jeho učení a kázni vyučoval a služby Boží konal. Má-li taková náboženská společnost právní osobnost, pak mluví se zvlášť o náboženské korporaci. V této náboženské společnosti nebo korporaci jest církev — church. Není to církev všeobecná (veškerý soubor), nýbrž jenom duchovní náboženský svaz, který se skládá z členů náboženské společnosti. I když kruh osob obou těchto svazů se kryje, když tytéž osoby náležejí do obou svazů, jest přece jejich organizace různá.

Náboženská korporace nebo společnost zakládá se na právu státním. Jest schopna nabývatí a míti

jmění, ale jenom na základě a ve formách státního práva.

Práva jejích orgánů určují se obecným občanským právem, nebo pro ně vydaným zvláštním právem a spolkovými stanovami. Může se právnicky upravit jako obyčejný spolek, ale též jako akciová společnost. Po evropsku řečeno, je to „Spolek pro pěstění katolické, protestantské atd. víry a jejího kultu“. Za touto náboženskou společností — právně nezávisle na ní — jest church (církev). Tato church jest církevně-právní svaz, ke kterému v četných případech nenáleží všichni členové náboženské společnosti, a který dle platného práva sice pouze členy náboženské společnosti obsahovati může, theoreticky však i jiné členy by obsahovati mohl, a u katolíků skutečně obsahuje.¹⁾ Church jest obec věřících; členství určuje se dle učení dotyčného vyznání, pouze dle církevního práva. Church spočívá na společném vyznání a dobrovolném podrobení se členů právu ústavy a správy. Garantie čili záruka tohoto práva záleží v církevní kázni a církevních trestech, až konečně i ve vyobcování z church. Jednotlivé churches, obce, mohou náležeti k vyššímu jednotejnému svazu, kterýž opět dle vyznání a ústavy jest jenom církevně-právně upraven. Tento větší svaz čili soubor všech vyznavačů jmenuje se denominace, ale v rámci státního práva může míti pouze prostředně význam. Pro státní právo neexistuje, jako pro ně neexistují jednotlivé churches.

Tento americký církevní pojem plyne dějepisně z učení kongregationalismu. Toto rozeznává church (církev), obec to „zbuzených“, věřících, a onen svaz osob (spolek), který pravidelně ke službám Božím se schází. Tento americký církevní pojem jest jiný než církevní pojem katolické církve. Zná jenom místní „obec v Kristu“. Tyto místní obce mohou pro zacho-

¹⁾ Katolická církev nezná rozdílu mezi duchovním a světským svazem, nezná církevně-právně jednotlivé church ve smyslu kongregationalismu. V církvi katolické, t. j. v katolické korporaci, jest každý katolík vítaný. V ní nemají, jako v největší části protestantských korporací, jenom členové korporací místa. Ona provádí mezi všemi denominacemi ideál „lidové církve“.

vání čisté víry spojití se ve větší svazy, ale tyto větší svazy nemají žádné pravomocnosti, nijaké právní moci oproti obcím nebo jednotlivcům. Tento původně theologický církevní pojem jednostranného náboženského směru, kongregationalismu, vykonával rozhodný vliv na utvoření státního práva v Unii a vedl k rozluce církevního a státního práva. Stát nepropůjčuje církevní pravomocnosti jako církevní pravomocnosti svého ramene. Církevní pravomocnost spočívá pouze na dobrovolném podrobení, a v trestech může pokročit až k vyobcování. Ale stát o vykonávání této pravomocnosti se nestará, když práva třetí osoby nebo veřejný pokoj nebyly porušeny. Tuto zásadu vyznávají zcela americké soudy. Všechny otázky, které se týkají víry, obyčejů církve a jejích členů, náležejí před duchovní soudy, kterým se členové spolku podrobují. Výroky těchto soudů jsou pro státní soud bezpodmínečně závazné a nepodléhají dodatečnému posouzení. Kdyby duchovní z církve byl vyloučen a ztratil svůj plat, nepořídí nic u světského soudu, podobně kdyby vyloučený z církve měl nárok na hrob na společném hřbitově. V takovém případě nesoudí světský soud a nebere v pochybnost výrok církevního soudu, ale přece připisuje si právo, přesvědčiti se, zdali církevní soud všechny právní formy svou církví předepsané zachoval, zejména zdali úplné právní slyšení obviněnému poskytl.¹⁾

Zdalo by se, že rozluka světsko-právního spolku a duchovní církevní obce a s tím související rozluka světského a církevního práva činí nemožnými kollise obou pravomocností, ale není tomu tak; kruh smíšených záležitostí se sice zmenšil, ale přece nezmizel nadobro.

¹⁾ Nejvyšší soudní dvůr pro Illinois asi r. 1870 odmítl stížnost duchovního, který pro bludařství sesazen byl, proti církevnímu soudu, ačkoli potom z příčiny tohoto výroku svůj plat ztratil. Soud odmítl zkoumati církevní řízení; z příčiny náboženské svobody plyne prý pro církev právo bez všelikého vměšování se státu svou kázeň zachovati. Dodatečné zkoumání církevně-právního rozhodnutí jako incidenční punkt v občansko-právním sporu má býti opominuto.

Nastává otázka, ve které právní formě jeví se náboženské organisace, zvláště náboženské společnosti (religious societies).

Dle práva různých států mohou církevní spolky tvořiti se jako akciové spolky. Tato forma, která by ukazovala zjevně světský ráz kultovních spolkův, objevuje se zřídka. Obyčejná forma, které náboženská společnost právnické osobnosti nabývá, jest inkorporace. Náboženská společnost nemusí se dáti inkorporovati, ale pak postrádá prospěchů, které pro obcování na venek z právní schopnosti čili z právní osoby plynou. Ne všechny americké státy poskytují náboženským spolkům inkorporaci (Virginie a Missouri), ale přece jest všeprávným zařízením.

Udělení právní schopnosti (právní osobnosti) náboženskému spolku děje se velmi zřídka zvláštním úkonem zákonodárství, ale skoro ve všech státech jsou zákony nebo stanovy, které všeobecně stanoví podmínky, pod kterými náboženský spolek nabývá právní schopnosti (soustava normativního určování). Nabytí právní schopnosti děje se konstituováním čili ustavením se spolku stanovami, někdy ještě bez pevných stanov; dle jiných práv zápisem volebního aktu představenstva a jména spolků do rejstříku spolků, neb jenom oznámením představenstva (trustees, trustů = důvěrníků) soudu. V některých státech vydává státní úřad na základě tohoto ohlášení zvláštní inkorporační akt.

Schopnost náboženského spolku, majetku jako právní osoba nabýváti, vztahuje se na určité účely: nabýváti budov kostelních, domu spolkového, missijního, učitelského, budov pro farní školy, stavěti byty pro duchovní, učitele, úředníky náboženské společnosti, opatřovati prostředky pro rozdávání léků zadarmo chudým. Též mohou náboženské společnosti míti půdu pro hřbitovy.

Státní zákonodárství, stanovíc podmínky pro inkorporaci, musí se nutně obíratí vnitřní úpravou náboženských korporací. Sem spadající statuty obsahují často obšírná ustanovení o zakládání takových spolků, především o postavení trustů (důvěrníků, trustees) a

představenstva. Často jest počet zakladatelů větším dílem stanoven velmi malý (v Indianě 3—9), a spolu předepsáno, kterak náboženský spolek má se utvořiti. Někdy má se to státi veřejnou výzvou. Průběh a formy zakládající schůze jsou upraveny. Trustové, jejichž počet jest velmi obmezený, zastupují korporaci v právním majetkovém poměru, jsou plnomocníky korporace. Často jest předpis, že trustové musí býti americkými občany.

Člen z církve vyloučený nemůže býti trustem.

Trustové uzavírají s duchovním smlouvu ustanovovací; jenom na základě takové smlouvy, nikdy na základě církevního ustanovení, má služebník kultu právo naproti spolku. Poměr kněze k churchu (k církvi) stanoví se dle církevního práva, poměr ke spolku dle světského práva. Smlouva ustanovovací, znějící buď na celý život nebo pouze na jistý čas, určuje plat. Bylo mnoho sporův o poměru duchovních ke trustům. Jmenování duchovních jest právem rozličných denominací různě upraveno. New-Yorské právo stanoví, že trustové se správou jmění nejsou ještě oprávněni povolávatí duchovního, jej ustanovovati neb vzdalovati; to má býti právem valné hromady dotyčné korporace. K právnímu poměru mezi korporací a pastorem není třeba žádného obřadu, nijaké ceremonielní „indukce“ (uvedení) nebo „institute“ dle anglického práva.

Ku propuštění služebníka kultu jest — děje-li se z církevních příčin, z kázně — rozhodnutí církevní vrchnosti závazné. Trustové nesmějí ponechati ve službách duchovního, který od své duchovní vrchnosti byl sesazen. Vyznání příslušné denominace a z něho plynoucí právo netvoří podstaty ustanovovací smlouvy, ale samo sebou jest zřejmou podmínkou smlouvy. Vázanost trustů církevním rozhodnutím byla často předmětem sporů.

Právo členství jest zhusta upraveno v oněch zákonech, které o náboženských spolcích jsou vydány. Ve státu Wisconsin jest hlasovací právo vázáno na podmínku, že člen jest 6 měsíců v korporaci a zaplatil příspěvky. Ostatně zde rozhodují spolkové stanovy.

Členství spočívá na občansko-právní smlouvě. Nikdo nemůže býti nucen ke vstupu, a spolek nemůže býti nucen, aby někoho přijal. Člen občansko-právního spolku není ještě členem církve (church), která členství dle svého práva určuje. Člen může býti z churchu (církve) vyloučen, ale zůstává členem náboženské korporace, má hlasovací právo, ale nemůže býti trustem. Vyšla rozhodnutí, že členství „korporace“ není obmezeno na členy církve (church) nebo trusty, ale každý plnoletý člen může vykonávat všechna práva.

Ústavy náboženských spolků znají tři hromady:

1. schůzi čili hromadu církve, kterou tvoří služebníci kultu a členové, kteří smlouvu, covenant,¹⁾ uzavřeli;
2. schůzi čili hromadu kongregace neb korporace,
3. schůzi trustů. Hromada členů kongregace může zvoliti výbor, kterému trustové musí skládati účty.

První hromady katolická církev nezná, a druhá se nevyvinula.

Členové náboženské společnosti mají právo, náboženské vyznání, služby Boží a kážeň měniti, a judikatura to uznává.

V Americe při panujícím sektářství jest přechod obce od jedné denominace ke druhé, tedy změna náboženství, častý, a když se nemohou sjednotiti, vznikne rozkol. Má-li některá náboženská korporace jmění na základě své příslušnosti k určité denominaci, ztrácí toto jmění, když z denominace vystoupí; vůle dárce musí býti zachována.

Vznikne-li rozkol, dostane jmění ona strana, která starou víru zachovala a pro niž představení této víry soudní výrok učinili. Tak rozhodují soudy bez ohledu na většinu nebo menšinu.

¹⁾ Covenant (smlouva) nazývají se úmluvy, které presbyteriáné ve Skotsku v XVI. a XVII. století proti církvi katolické a episkopální anglické mezi sebou nebo se svými panovníky uzavírali, aby svého vyznání hájili. První covenant byl prohlášen roku 1557. Když presbyteriánství na základě konfesse z r. 1560 stalo se církví národní, byl uzavřen r. 1580 covenant národní (National covenant) a podepsán králem a stavy. Po pádu Stuartů pozbyly covenanty svého významu, a stoupenci přísnějšího směru, kteří s ostatní církví skotskou nechtěli splynouti, slouli covenanters.

Spojí-li se dvě nebo více náboženských korporací v jednu jedinou — ať náležely posud k témuž vyznání nebo k různým vyznáním — splnutí majetku řídí se dle práva jednotlivých států v oddílu zákoníku: „unie dvou církví nebo náboženských spolků“.

Pravidelně bývá jednotlivý náboženský spolek inkorporován, ale mohou se dáti inkorporovati i vyšší církevní svazy: svazy diecesní, synody, presbyterie; katolíci mají jen svazy diecesní. Pro tyto korporace platí totéž právo jako pro korporace částečné.

Vedle inkorporace náboženského spolku lze dle amerického práva jmění trvale náboženskému účelu věnovati ve formě trusta (důvěrníka). Dle amerického práva lze jmění přenést na trusta, důvěrníka. Ten jest formálně majetníkem jmění, ale je právně zavázán, aby ho dle vůle zakladatelovy ve prospěch jisté určité osoby nebo k jistému účelu užíval.

Trvání čili stálost trustova zachová se tím, že po jeho smrti neb jinak, kdyby odpadl, soud ustanoví jeho nástupce. Tímto způsobem lze ve formě trusta k náboženským účelům věnovati jmění na udržování duchovního, kostela, služeb Božích. Též neinkorporované náboženské spolky mohou býti fideikomissarem, beneficiátem.

Zvláštní spojení mezi inkorporovaným náboženským spolkem a trustem může se způsobiti tím, že spolek dostane jmění ve formě trustu, při čemž jest spolek fideikomissarem, beneficiátem, jeho uživatelem, a za trusty pro tento trust ustanovuje se trustové představenstvo spolku. Tito pak mají co do správy jmění dvoje postavení. Zádušní mše sv. mohou tímto způsobem býti založeny.

Ačkoli udržování kultu závisí na dobrovolných darech věřících, přece podává právo formy, že i přes život nebo za životem věřících mohou býti činěny nadace. A veliké denominace použily toho v minulém století, aby služby Boží v celku pojistily trvalými stálými příjmy. Toto nadační jmění podléhá v jistém směru doзору státních soudů; tak na př. dle práva New-Yorského nesmí býti pozemkový nadační majetek prodán nebo dluhem zatížen bez svolení příslušného soudu.

Posavad podali jsme základní zásady amerického práva vzhledem na náboženské organisace. Avšak právní vývoj v jednotlivých státech, nevzdav se základní rozluky církve a státu (církevní a světské organisace), vedl k tomu, že při úpravě světského občanského práva náboženských korporací byla zvláštnost jejich náboženského vyznání vždy víc a více respektována, a že jejich vnitřní organisace a hierarchie dostala na půdě státního, avšak jenom občanského soukromého práva — nikoli veřejného — značného významu.

Zákonodárství vydalo vzhledem na četné korporace náboženských spolků schema pro jejich úpravu, kodifikovalo totiž jejich právní zásady, jak se na základě autonomie spolků v jejich životě jednotně vyvinuly. Toto kodifikované právo ulehčuje nové zakládání korporací, podávajíc jim kostru spolkových stanov, na jejichž základě dostávají právní osobnost, a mohou se uvnitř na základě práva judikaturou utvořeného upravit. Ano tato kodifikace pokročila ještě dále a přihlížela i ku vnitřní církevní úpravě denominací, kde též jakási jednostejnost se objevila. Zákonodárství různých států přišlo při kodifikaci práva náboženských společností vstříc přání hlavních denominací, a kodifikovalo v doplnění všeobecného spolkového práva zvláštní právo jednotlivých důležitých vyznání. Tak obsahuje r. 1895 vydaný zákon státu New Yorského v článku 1. ustanovení hodící se pro všechny náboženské korporace a v čl. 2.—7. ustanovení pro inkorporaci náboženských společností, náležejících hlavním denominacím. Podobně jest tomu ve státě Michiganském (zákon z 27. března 1867 pro katolickou církev).

Co možná nejvíce přichází právo vstříc potřebám a přáním církve katolické.

5. Přece zvláštní postavení církve katolické v Unii.¹⁾

Katolická církev má ze všech denominací v Unii nejvíce vyznavačův a je tak pevně upravena, že stojí

¹⁾ Rothenbücher, l. c. str. 157.—165.

s jakousi mocí proti zákonodárci, a zákonodárství přichází jí nejvíce ze všech denominací se zvláštní blahovolností vstříc.

Zákonodárství jednotlivých států mělo s počátku za úřední zástupce far (spolků) představenstvo, kteréž ode všech farníků voleno bylo, tak zvané „trusty“ (trustees), a které na církevních představených nezáviselo. Když biskupové prohlásili, že toto zařízení s ústavou katolické církve se nesrovnává, změnili je zákonodárci tak, že církev katolická může býti úplně spokojena.

V New Yorku přijali zákonodárcové r. 1863 zákon, jehož obsah lze podati takto: Každá fara jest právní osobností, která rozhoduje o svých statcích, ručí za své dluhy a spravuje se zádušní radou. Tato rada skládá se z biskupa, který v každé faře jest jejím předsedou, z generálního vikáře, jmenovaného biskupem, z faráře a dvou laiků, které jmenování duchovní z farníků vyvolí. Tímto způsobem má biskup nejvyšší správu, nemaje sám zodpovědnosti. Oba laikové vykonávají jakýsi druh finančního dozoru. Aby tokováto zákonná korporace byla utvořena, není třeba mnoha formalit. Biskupem utvořená zádušní rada podá vyjádření, že se dle zákona upravila, a spolu udá jméno fary s jejím inventářem jmění. Toto prohlášení zhotoví se dvakrát a odevzdá se státnímu úřadu. Ohlašující osoby jsou první trustové. Tak jest fara zákonně zřízena a požívá všech práv a výsad. Právo tedy uznává katolickou hierarchii, ale spolu též čistě církevní rozdělení v diecese. Hierarchie (biskup) má založení spolku (fary) úplně ve své moci. Listina, kterou zřízený nový spolek (fara) stává se právní osobou, musí býti podepsána od tří duchovních orgánů, vedle nichž se oba laikové ztrácejí, nejsouce ani obcí jmenování, než toliko ode všech tří duchovních. Obec, t. j. schůze spolkových členů, na venek se vůbec právně nejeví. Ono právo pro dosažení právní osobnosti jest zákonně formulováno. Není vůbec možno, aby nějaký náboženský spolek obdržel právní schopnost vykonávati katolické náboženství, kdyby se napřed hierarchickým orgánům nepodrobil.

Tak ústava katolické církve: podrobení obce faráři a biskupu — zachovává se prostředně pomocí státních zákonů. Dle uvedeného zákona (New Yorského) jsou arcibiskup, biskup, generální vikář diecese, k níž inkorporovaná fara (kostel) náleží, farář této fary a jeho nástupce v úřadě na základě svých úřadů trusty této fary. K nim přistupují ještě dva laikové od oněch církevních hodnostářů volení. Těchto pět osob tvoří sbor trustů (trustees). Dle listu arcibiskupa Irelanda ze Svatého Pavla (ve státě Minnesota), otištěného v „Le Correspondent“ z 10. dubna 1905 str. 30., platí tato soustava všude. Jenom ve státě Wisconsin volí obec trusty-laiky. V církvi katolické jsou při každé farnosti tři trusti na základě svého úřadu, který ve vnitřní ústavě církevní zaujímají. Proti nim mají dva trustové-laikové malý význam, jsouce ustanoveni na jeden rok.

Obor působnosti tohoto sboru jest obmezen stanovením zákona, že každý úkon (act or proceeding) trustů jest neplatný bez potvrzení arcibiskupa nebo biskupa diecese, ke které fara náleží, nebo v jeho nepřítomnosti bez potvrzení generálního vikáře nebo správce (administrátora) diecese. Toto ustanovení má závaznou moc vůči třetí osobě, především vůči soudu, článkem I. § 11. New Yorského všeobecného zákona o náboženských spolcích a znova r. 1895 opakováním, že trustové římsko-katolické korporace nesmějí soudnímu dvoru žádného návrhu činiti na povolení, aby církevní pozemkový majetek byl zastaven, pronajat nebo prodán bez svolení (without the consent) arcibiskupa, resp. biskupa diecesního nebo jejich zástupců. Důkaz o svolení tohoto církevního orgánu musí býti soudu předložen. Tedy osada (fara) čili osadníci, kteří církevní jmění sebrali, jsou z jeho správy vyloučeni; ani farář nemá zde vlivu, neboť každý úkon sboru trustů jest vázán na souhlas biskupa, který jest skutečně pánem církevního jmění, jak to bývalo v staré církvi.

Biskup těší se v poměru k diecesnímu duchovenstvu úplně samostatné, pouze církevním právem obmezené autoritě. On jmenuje faráře a výpomocné duchovní na

základě svého postavení jako biskup a jako trust. Dle všeobecného práva ručí korporace za plat duchovního na základě ustanovovacího dekretu, ale katolický kněz nemá pravidelně takového nároku, který by před soudem ku platnosti mohl přivést. Jedno soudní rozhodnutí praví, že dle práva katolické církve má církev povinnost starati se o výživu duchovního, ale přece není smluvní závazností biskupovy, starati se o kněze. Když takové smlouvy není, platí věta: The bishop is not liable for the salary or support of the priest — biskup není vázán ku platu nebo ku příspěvku pro kněze.

Když biskup žádné občansko-právní smlouvy dle kanonické instituce s duchovenstvem neučinil, má duchovenstvo jenom dle církevního práva svá práva, která pouze na církevně-právní cestě ku platnosti přivést může.

Dle některých soudních rozhodnutí nemůže římsko-katolická korporace jako korporace duchovního propustiti. I zde musí vůle biskupova býti rozhodující. On může i proti vůli korporace duchovního odvolati, aniž by bylo třeba nějakého soudního řízení. Zdá se, že o tom vydané soudní rozhodnutí rozeznává mezi organizačním správním opatřením a disciplinováním; praví, že kněz nemůže býti od svých kněžských úkonů čili funkcí bez výslovné obžaloby a projednání ve formách církevního práva suspendován; poměr mezi biskupem a knězem není poměrem pána ke služebníkovi, ale církevního představeného a podřízeného. Tedy poměr mezi biskupem a knězem neřídí se dle práva světského, ale dle církevního.

Dle soustavy trustové přicházejí katolické církvi vhod zařízení instituce zvané: „Corporation sole“, „korporace sama“, a tím i možnost církevní jmění nadále zachovati. Kdežto „Corporation aggregate“ skládá se z většiny členů, jest „Corporation sole“ právní osobností opatřená jednota po sobě následujících nositelův úřadu, t. j. jednotlivá osoba a její nástupcové jsou korporace sole. Tento právní pojem vyvinul se v Anglii; tak jest dle anglického práva anglikánský arcibiskup z Canterbury „Corporation sole“. Tento

institut platí dle anglického práva i pro jiné veřejno-právní osoby.

Právo mnohých amerických státův uděluje hodnostářům katolické církve vlastnost „Corporation sole“, tak že biskup a jeho nástupcové jsou touto „Corporation sole“.

Již záhy udělilo právo michiganské orgánům katolické hierarchie možnost, aby přijímaly odkazy a pro církevní ústavy jich upotřebily. Přípustna jsou darování osobám, které mají titul nebo jméno římsko-katolického biskupa z Bardstownu atd. (unto any person or persons by the name style or title of Roman Catholic, or Catholic bishop of the diocese . . . and his successor in office,¹⁾ aby tyto osoby přijaly předmět ku prospěchu náboženské kongregace katolíků nebo k vydržování špitálů, kostela, farního domu atd. Při tom postačí jmenování biskupa příslušné diecese. Tato ustanovení platí nejen pro biskupy, kteří mají sídlo ve státu Michiganu, ale i pro ony biskupy, kteří sídlí mimo Michigan, ale mají část diecese v Michiganu. Po smrti držitelově přechází veškeré jmění na jeho nástupce v úřadě beze vší dědičné taxy. Zde jest uznána katolická hierarchie, a její orgány jsou občansko-právními zástupci ústavů jim církevně podřízených. Tato soustava vylučuje úplně účastenství věřících a duchovenstva ve správě církevního jmění, které může církev úplně dle církevních předpisů spravovati.

Právo „Corporation sole“ má církev v Massachusettsu, Maine, Ohio, Wisconsině, Kalifornii, Oregonu a Illinoisu. V Illinoisu jest celé církevní jmění diecesní zapsáno na jméno: „Katolický biskup z Chicaga“ a „Corporation sole“ („The catholic bishop of Chicago“ a „Corporation sole“).²⁾

Biskupové mají v Unii takové výsady, že jich v Evropě ani konkordáty nedosáhli. Americké církevní

¹⁾ L. c. str. 162, 163.

²⁾ L. c. str. 163. — Za občanské války přišli dva arcibiskupové z New Orleansu následkem zmatkův občanské války, a arcibiskup z Cincinnati následkem úpadku jedné banky do konkursu. L. c.

právo spočívá na názoru kongregacionalismu, kde církev („church“) neviditelnou nelze právně pochopiti. Avšak katolický pojem „viditelné právní církve“ se mu protiví a přichází zde ku platnosti. Dle kongregacionalismu jest každá jednotlivá obec věřících, každý jednotlivý spolek věřících „církví Kristovou“. Americký církevní pojem nezná „velikých církevních společností“ v evropském smyslu, avšak i zde provedla církev, že její názor zvítězil a nabyl platnosti v občanském právu; její rozdělení v diecese a její hierarchický řád platí pro občanské právo; příslušný biskup jest vzhledem na majetkové poměry katolických spolků pánem, jednotlivá korporace mizí, a její církevní představení vystupují v popředí. Při tom jest nám míti na paměti obtíže, proti kterým církev v první polovici XIX. stol. bojovati musila. Byla odkázána hlavně na přistěhovalce, trpěla nouzí o duchovenstvo, musila bojovati proti převážnému panství protestantských názorův, a měla spory s katolickými spolky, které vlivu na ustanovování duchovních a církevní správu se domáhaly, jež úplně přemohla. Jest s podivením, jak málo rozhodnutí soudních vyšlo vzhledem na katolickou církev. Jiná vyznání vyvolala mnohem větší počet soudních rozhodnutí. Je to důkazem, že katolická církev udržuje své vyznavače pohromadě duchovními prostředky, tak že mnohem řídčeji nežli jiné denominace před soudy své nároky hájí a vyřizuje.

Církev katolická dosáhla toho, že státní právo ustoupilo od svých vlastních základních zásad a vyšlo úplně vstříc jejím přáním.

Podobné zvláštní postavení, jako katolická církev, má rozkolnická církev řecká a protestantsko-episkopální. Mají také, jako církev katolická, hierarchickou organisaci, ač ne tak přesně upravenou.

Dle práva státu New Yorského jest pro dosažení certifikátu pro rozkolnickou církev řeckou nutno, aby jej ruský vele vyslanec a ruský generální konsul napsali a podali, dále má ruský vele vyslanec právo potvrzovati usnesení trustů, jako v katolické církvi biskup. Samospráva obcí jest podobně jako u katolíků vy-

loučena. Tím zachovává se v Unii postavení carovo k ruské státní církvi.¹⁾

Dle amerického práva jest etablování (establishment) některé církve ústavami spolkového státu a jednotlivých států vyloučeno.

Církevní organisace jako celek, jako církev, pro Unii neexistují, t. j. její právo nezná církevně-právního souboru všech stoupenců jednoho vyznání; rovněž není státoprávní všeorganisace některé církve pro celý objem Unie (jednotlivé státy uznaly svým občanským právem církevně-právní spolky katolické církve). Unie nezná církve, nýbrž jenom jednotlivé spolky církevní čili církevní osady. Avšak i od této zásady musila spolková vláda v otázce Filippinských ostrovů, které si Unie přisvojila, upustiti a s církví katolickou resp. s papežem vyjednávat. Šlo zde o značné klášterní jmění na Filippinách. Tu byl guvernér této osady pan Taft r. 1902 poslán k papežské Stolici a učinil s ní potom úmluvu o tamějších církevních poměrech. Na Filippiny byl poslán papežský delegát msgr. Quidi. Aby průlom oné státoprávní zásady trochu kryli, zvolili tu cestu, že president Unie, Theodor Roosewelt, jako nejvyšší náčelník vojska, a státní sekretář války, nikoli státní sekretář vnějších záležitostí, požádali guvernéra, aby se k Apoštolské stolici odebral. Toto posláni nemělo míti názor diplomatické akce státní. Unie zavedla na Filippinských ostrovech svou soustavu, americké sekty zaplavily ostrovy, a všude zavedeny byly státní školy bez vyznání, ale učitelé stávali se skoro na všech školách jinověrci, sektáři; klášterníci byli Španělé, a vláda chtěla jejich rozsáhlé jmění zabrat. Proti škole bez vyznání podali američtí katolíci vládě mnoho protestů, z nichž význačný jest onen, který podali Elder, arcibiskup z Cincinnati, biskup Tierney z Hartfordu a duchovenstvo obou diecesí ve svém jméně a ve jméně 200.000 katolíků obou diecesí dne 1. července 1902 presidentu Unie.²⁾

¹⁾ L. c. str. 165. 166.

²⁾ Die Katholischen Missionen. 1902—1903. „Die Philippinen,“ roč. 31., str. 64.—66.

Apoštolský delegát msgr. Quidi přibyl 18. listopadu 1902 do Manily, byl na palubě lodi od vojenského pobočníka místodržitelova a předních občanů uvítán a vjel do stoličního chrámu. Později byl od místodržitele pana Tafta, poté presidenta Unie, úředně přijat, podal mu své pověřovací listiny, a vyřídil pozdravy Jeho Svatosti. Místodržitel prohlásil, že stát bude práv a majetku církve chrániti. Úmluvy, které v Římě byly učiněny, byly prohlášeny bullou „Quae mari Sinico“ ze 17. září 1902, k posavadním 4 biskupstvím, náležejícím k metropoli Manilské, přibyla ještě 4 nová a pak apoštolská prefektura Marian, podřízená přímo Apoštolské stolici. Vysoká škola dominikánská v Manile byla povýšena za papežskou universitu se všemi jí příslušnými právy a výsadami. Všechno, co bylo třeba, umluvili oba plnomocníci k obapolné spokojenosti. Dle francouzského listu „Temps“ dala vláda za odstoupený pozemkový majetek mnišských řádů 13 millionů dolarů, z čehož polovici vyplatila, a druhá byla podržena jako církevní fond ku placení katolických kněží. Španělské duchovenstvo má býti znenáhla nahrazeno duchovními kterýchkoli jiných národností.¹⁾ Dva Američané stali se tam r. 1903 biskupy,²⁾ a jeden, Harty, farář ve Sv. Lou ve státě Louise, arcibiskupem Manilským. Arcidiecese ta čítá 1,811.445 duší a 259 far a missijních stanic.³⁾

Americké právo nehodilo se Filippinám, které jsou katolické a měly vývoj na základě církevního práva; Unie musila jejich náboženské poměry urovnati s Apoštolskou stolicí zvláštní smlouvou (konkordátem).

6. Církevní jmění.

Jednotlivé státy Unie, zrušivše protestantské státní církevnictví, postavily se na stanovisko, že každá náboženská společnost musí si sama opatřiti prostředky na své církevní vydání.

¹⁾ L. c. str. 134. 135.

²⁾ L. c. str. 238.

³⁾ L. c. str. 262.

Rozluka nevzala žádné církvi jejího majetku. Majetek náboženských ústavů zůstal nedotčen. Výjimkou je stát Virginie; reforma byla tam zavedena r. 1776. V této osadě provozovala anglikánská státní církev pravý despotismus proti ostatním vyznáním. V boji o samostatnost drželo přes dvě třetiny kazatelů této církve s Anglií, a proto byla proti nim veliká rozhořčenost. Když potom byla rozluka církve a státu ve skutek uvedena, byly statky anglikánské církve zabaveny a státu přiděleny. Ale toto porušení práva ve Virginii neopakovalo se později nikdy a nikde. Brzy potom odstátnilo zákonodárné shromáždění Marylandu anglickou episkopální církev, ale ponechalo jí veškeré jmění její, a podobně stalo se i v jiných státech.

Unie obmyslila církevní jmění největšími zárukami čili garanciemi. Když dějí se peněžní nadání pro udržování kostela, když katolíci kostely, kláštery a školy staví, kostelním záduším dary dávají, chrání Unie tento majetek a ponechává církvi v nabývání a správě tohoto jmění úplnou, neobmezenou samostatnost.

Ano konfessím dostává se docela v hmotném ohledu přízně a výhod; ústavy státův osvobozují kostely od daní, a skoro všechny jdou až tak daleko, že i kostelní majetek jest prost daně státní, hrabské i místní (obecní). Kláštery neplatí žádných mimořádných daní. Semináře, farní budovy (fary), školy, ano i spolkové domy, dobročinné ústavy, sociální a vychovávací ústavy neplatí větším dílem žádných daní, ať náležejí ke kterékoliv církvi. Američan zná cenu náboženství pro život a v životě.¹⁾

Ale přece jsou ve všech státech amortisační zákony. Buď má spolek již při svém založení nebo vůbec zákonem vyměřenou nejvyšší míru pro nabývání majetku, nebo jest testování ve prospěch náboženských účelův a spolkův obmezeno. Avšak provádění těchto amortisačních zákonů, k němuž mají spolky svůj inventář předložit, jest velmi slabé, nebo žádné. Není stesků, že by tím vývoj náboženských společností nějak trpěl.

¹⁾ Mack, l. c. str. 182. 183.

Ve spolkovém distriktu Columbii jsou obmezení vzhledem na pozemkový majetek. V New Yorku mohou všechny spolky, které nemají hospodářského účelu, míti jmění tří millionů dollarů nebo roční příjem 250.000 dollarů. Nejvyšší míra pro příjem jest jenom na výnos pozemků. Osoby, jejichž manžel, děti nebo rodiče žijí, mohou jenom polovici svého jmění věnovati náboženské organizaci čili církvi.¹⁾

Státní právo Unie a jednotlivých států vylučuje podporu každého kultu z veřejných prostředků. Ale tato zásada utrpěla průlom. Spolková vláda podporovala konfessiijní školy v územích Indiánův, ale při tom dávala, jak katolíci právem tvrdili, protestantským vyznáním přednost. V jednotlivých státech dostávají náboženské korporace podpory prostředech, totiž buď odevzdávají se veřejné ústavy, jako špitály, asyly, sirotčince, vychovávací ústavy, správě a vedení církevních organizací proti platu neb odměně, nebo takové ústavy, které jsou majetkem náboženských spolků, dostávají podpory ze státních neb hlavně z obecných prostředkův. Takové podpory dostávají hlavně soukromé konfessiijní školy. Výroky soudní, zdali a pokud takové podpory jsou přípustny, nejsou svorny.

Výjimkou je zde stát New Hampshire. Jeho ústava zplnomocňuje zákonodárství, aby rozličným městům, farám, korporacím nebo náboženským společenstvem poskytovalo jednostejné provise (provisions) k vydržování veřejných protestantských učitelů zbožnosti, náboženství a morálky. Návrh na škrtnutí slova „protestantských“ byl r. 1876 zamítnut. Katolíci jsou tedy z této podpory vyloučení.²⁾

7. Výsady duchovenstva.

Duchovní jsou osvobozeni od povinnosti vojenské a býti porotci, v některých státech též od robot, a nemohou býti na cestě do kostela a z kostela zatčeni a odvedeni do civilního arrestu čili šatlavy; mají oprávn-

¹⁾ Rothenbücher, I. c. str. 169.

²⁾ L. c. str. 168. 169.

něnost, že sňatek může býti uzavřen před nimi právo-
platně.

Ale v některých státech jsou vyloučeni z politických úřadů (v Tennessee, Delavare, Marylandu, Kentucký v různém objemu), „aby nebyli důležitým povinností svého úřadu odcizeni“. Ale přece je to výjimka v neprospěch duchovních.

Zvláštních předpisův o kultovní policii není. Veřejné vykonávání kultu není nikterak obmezeno.¹⁾

8. Školství.

V Unii jest vzhledem k náboženství dvojí školství: státní, neutrální, a soukromé, konfessijsní. Zde jde hlavně o školu obecnou čili elementární. Od polovice XIX. století pracovala Unie o povznesení školství, zejména o školy obecné. Zavedla jednotnou školu pro všechny národnosti, aby je slila v jeden národ, a vzdálila z ní veškeré konfessijsní rozdíly, ale přece ji nechtěla míti bez náboženství. V celé řadě států, především východních, bylo vyučování náboženství (ne jistého vyznání čili konfesse) zavedeno tak, že vyučování počíná se modlitbou, která se s názory všech křesťanských vyznání srovnává, pak podává se vyučování ve všeobecných křesťanských pravdách založených na bibli. Ale toto čtení bible pokládali katolíci za porušení náboženské svobody svědomí, a toto mizí. Obhájci této soustavy pravili sice, že bible jest všem křesťanským vyznáním společná; ale katolíci právem namítali, že jim dle předpisů církve jest dovoleno čísti bibli pouze s poznámkami a v určitém překladě. S tímto odůvodněním pronikli. Vyučování na veřejných školách nevíšmá si náboženství.²⁾

¹⁾ L. c. str. 169. 170.

²⁾ Namnoze začíná vyučování předčítáním vybraných míst z bible a modlitbou Otčenáše, tak na př. v Mississippí. Dle jedné školní statistiky z r. 1905 o 1098 městech začíná v 830 městech vyučování náboženským úkonem, ve 162 je to výslovně zakázáno, v 818 městech čte se bible, při čemž v 530 městech jsou všechny výklady zakázány. — L. c. str. 141., pozn. 1.

Veřejné elementární školy, na jichž vydržování stát připlácí, jsou pod vrchním dozorem státu, ostatně jsou ve správě měst a hrabství. V mnohých státech jest nucená návštěva státních škol, od čehož však lze dostati snadno osvobození pro návštěvu škol soukromých, především konfessijních. Skoro ve všech státech jsou značné školní fondy; návrhy na rozdělení jich mezi jednotlivé denominace byly posud marny. Nikde nevzdali se zásady jednotné neutrální školy. Vyučování náboženství obstarávají jednotlivé denominace ve svých vlastních školách, nebo bývají děti, které do státních škol chodí, mimo státní školu v kostele nebo na faře, obyčejně v neděli, v něm vyučovány.

Výjimka od této úpravy školství stala se ve státě Minnesota snahou katolického arcibiskupa ze Sv. Pavla. Smlouvou byly dvě posud katolické farní školy proměněny ve státní. Stát převzal placení učitelských sil od arcibiskupa vzdělaných a ustanovených. Tyto školy jsou podrobeny státnímu dozoru a mají státem předepsané učivo. V hodinách svobodných — a těch jest ve škole mnoho — vyučují se děti náboženství; tedy v rámci ostatního vyučování. Je tu tedy státní škola, proti neutralitě náboženská, konfessní, katolická; vyučují se tu děti v duchu katolické církve, a náboženství jest částí učiva. Proti této úpravě bojovali hlavně jesuité, ale Propaganda ji schválila. Než katolíci nepokračovali na této cestě; žádné další smlouvy nebyly uzavřeny.¹⁾

V Unii jest nucená návštěva školy a rodičové musí dítky do nějaké školy posílati. Ale jednotlivým církvím jest úplně volno zakládati náboženské školy, které stojí pod dozorem biskupův a jsou státem za úplně rovnoprávné uznávány.

Zákony osvobozují všechny vyučování věnované budovy ode všech daní, a tyto školy nepodléhají žádné inspekci státních orgánův.

Katolíci použili této svobody v nejrozsáhlejší míře: mají celou řadu universit, gymnasií a přčetné obecné školy, které si vydrží. Vyučování v těchto katolických

¹⁾ Rothenbücher, l. c. str. 140—143.

školách jest výborné a má nejlepší pověst. Vyšší školy pro dívky a jinochy jsou řízeny skoro vesměs řeholníky, university nejvíce od jesuitů, mají hojnou návštěvu, a to i se strany protestantův.¹⁾

Katolíci však přinášejí tu státu veliké peněžité oběti. Kardinál Gibbons z Baltimore vyjádřil se o této věci takto: „Myslím, že mnohým z nás není jasno, jak těžké břímě katolíci po léta nosí dvojitou školní daní, které jsou podrobeni. Platí na školy státní a na školy farní. Budiž mi dovoleno ukázat, jaké summy katolíci sehnali pro své školy, aby dívky jejich byly v náboženství vyučovány. Dle spolkového censu z r. 1899 má školní majetek cenu 117 dollarů na každého žáka, počítajíc denní průměr školní návštěvy. Náklad na vyučování žáků obnáší 21 dollar na hlavu. Veškerý náklad na školy obnáší 38 dollarů 80 centů na každého žáka. Katolíci platí zde svůj podíl, který na ně daněmi připadá, a pro své svědomí platí mimo svůj podíl na státní školu ještě na školy a vyučování 1,300.000 amerických školních dětí, které ve svých farních školách vyučují, a stát nepřispívá na to ani centem (haléřem). Když každé dítě státu New Yorskému přijde ročně na 39 dollarů, a když katolíci 1,300.000 dětí ve svých školách bez pomoci státu vychovávají, ušetřují tím Spojeným státům ročně 50,000.000 dollarů, jinými slovy: darují vládě každý rok pět bitevních lodí třídy „dreadnought“. Dále dle spolkového censu za rok 1899 jest cena veškerého školního majetku v státě New Yorském 117 dollarů na jednoho žáka. Kdyby chodilo do katolických škol jenom 1,000.000 dětí a tyto by budoucího měsíce září žádaly za přijetí do veřejných škol, musila by země vydati 117,000.000 dollarů, aby potřebné školní budovy vystavěla. Dále množme 50,000.000 dollarů, které katolíci zemi ročně ušetří, počtem let, po která se to děje, řekněme od občanské války, a dělme tuto summu třeba dvěma: tu ušetřili katolíci zemi od občanské války 1000,000.000 — tisíc millionů čili jednu miliardu dollarů.“²⁾

¹⁾ Mack, l. c. str. 183. 184.

²⁾ L. c. str. 188. 189; Katholisches Wochenblatt. Chicago 17. února 1909.

Jak lze provést tuto nápravu, k tomu podává arcibiskup Messmer z Milwaukee tento návrh:¹⁾ „My jsme si školy bez pomoci státu založili, my je bez státu vydržujeme; my jsme je bez pomoci státní přivedli na přítomný vysoký stupeň dokonalosti, a s pomocí Boží doufáme také v tomto vznešeném díle bez státu pokračovati. Ale spravedlivě jest zajisté, co žádám. Abychom totiž my katolíci nemusili platiti dvakrát víc než jiní, jednou na státní školy a po druhé na vlastní školy, protože státní školy našemu účelu nevyhovují: ať stát naše děti podrobí zkouškám, a když shledá, že naše práce je taková, jak stát požaduje, totiž že děti umějí, co státní školní úřady nařizují, pak jménem spravedlnosti žádám, aby stát našim školám zaplatil spravedlivou odměnu za vyučení těchto dětí! A nebude-li naše práce uspokojiva, pak žádné odměny na státu žádati nebudeme.“

9. Náboženství ve veřejném životě.

Veřejné mínění pokládá až posud křesťanskou víru za nutnou pro všeobecné blaho a pro trvání svobod zaručených republikánskou vládou. V divadle nedějí se stále posměchy z náboženství a dobrých mravův a rodiny. Celá řada veřejných podniků, jako spolky střídmosti a společnosti pro vzájemnou pomoc a podporu, postavily se pod prapor náboženské ideje a berou na pomoc duchovní. Politické strany nedotýkají se náboženských otázek a časopisectvo následuje tohoto příkladu. V soukromém obcování zachovává se všude vnější mravnost; obchodník, který by se chlubil cizoložstvím a soustavnou bezbožností na jevo by dával, ztratil by úvěr.

Poslední čas stala se katolická církev ve veřejném životě velmi váženou, její duchovní pokládají se za gentlemany prvního řádu.

President Taft před odjezdem k Panamskému průplavu přijal v Augustě (v Georgii) protestantské duchovenstvo ve slyšení, vytkl ve své řeči důležitost

¹⁾ „Obnova“ v Hradci Králové, 16. června 1911. „Příloha.“

křesťanství na civilisaci a vývoj státův, a pamatoval velmi čestně na katolickou církev. Vytkl, že v posledních čtyřech letech vzniklo v zemi „mravní probuzení“. „Lid žádá mravní reorganizaci; duchovenstvo má největší část tohoto díla provést. V mé kariéře měl jsem bohatou příležitost na severu i na jihu, jakož i na Filipinách studovati různé fáse civilisace ve spojení s vlivem církve. Studium sociálního vývoje v oněch zemích naučilo mne znáti mimořádnou námahu, kterou církev podnikati musí, aby náš pokrok uvedla ve skutek. Na Filipinách byli bychom bez jejího vlivu malomocni v našem díle civilisačním. Tato zkušenost přesvědčila mne o důležitosti toho, abychom stůj co stůj byli církvi a jejímu vlivu k službám.“ Ke konci své řeči připomněl president, která ujištění při svém poslání k Apoštolské stolici papeži Lvů XIII. dal; pravil k němu, že bez ohledu na rozluky církve a státu sv. Stolicе může spoléhati na pojištění práv církve a pomoc lidu; americká vláda že bude vždycky pěstovati přátelské vztahy k církevním úřadům. „Já pak mám k tomu ještě více příčiny. Pokaždé, když mám rozkaz, nějaké těžké poslání u některého národa vykonati, dosvědčuji, že pomoc církve a její vliv jest nám nezbytný.“ Lépe již nemohl president církev vychváliti a velebiti.¹⁾

10. V Unii není žádné politicko-náboženské strany.

Nábožensko-politická strana se posud v Americe neutvořila. Katolická církev, která své věřící na katolických kongresech shromažďuje, nepokusila se ještě o to, aby vytvořila zvláštní katolickou stranu, ačkoli mohla k tomu míti příležitost v bojích o rozdělení školních fondů mezi školy konfessiijní.

Nábožensko-politická strana vzniká, když svoboda svědomí jest obmezena nebo zrušena a právo náboženského přesvědčení porušeno. Tlak budí protitlak. Vznikla-li již jednou nábožensko-politická strana, tu

¹⁾ Mack, l. c. str. 186. 187.

i když tlak se zmenší nebo docela zmizí, trvá dále, majíc společný náboženský světový názor a společné upomínky a jsouc jednou zde.

Svoboda svědomí a svoboda náboženská není v Unii nijak obmezena; je to článkem víry amerického veřejného mínění, aby bylo dbáno náboženského přesvědčení každého jednotlivce.

Právní řád uznává křesťanství za uznané náboženství převážné většiny amerických státních občanův. Mezi kulty a denominacemi není výsad jedněch proti druhým, jsou si úplně rovny.

Občansko-právní organizace náboženských spolků vylučuje třenice s politickými správními úřady a s úřady státními, jelikož jsou podřízeny pouze soudům; tím odpadá administrativní rozhodování a s ním spojená zodpovědnost politických úřadův. Náboženská strana nemůže bojovati proti abstraktní státní moci, nybrž jako strana proti jiným stranám. A tu hned by narazila proti celému právnímu řádu a veřejnému mínění, že žádné náboženské rozdíly nemohou mít žádné zvláštní role, že musí panovati rovnost kultů, že jedno vyznání nemůže mít zvláštního postavení proti druhým.

Ostatně protestantství, rozdrobené na přčetné vyznání a denominace, a jsouc historicky nosičem rozluky, není ani schopno, aby utvořilo velikou politickou stranu. Spíše by to mohla učiniti katolická církev, kteráž od časův arcibiskupa Hughesa měla a má ve svém episkopátu výtečné organizátory, tvoří krásně sjednocený celek, není roztroušena po venkově, ale bydlí hlavně v městech. Když nepřistupuje k utvoření politické strany, činí to právě z politických úvah, aby taková strana nenarazila na veřejné mínění a tohoto proti sobě nepopudila.¹⁾

11. Úprava a zřízení katolické církve v Unii.

Katolická církev ve Spojených státech severoamerických stojí pod správou Kongregace de propaganda fide v Římě, kterou zastupuje z části apoštolský de-

¹⁾ Rothenbücher, l. c. str. 175.—177.

legát se sídlem ve Washingtoně (breve ze dne 24. ledna r. 1893). Úprava a právo americké církve jest větším dílem výsledkem vyvinutého zákonodárství koncilového. Nejprve obíraly se poměry a úpravami církevními v novém tomto území katolické církve provinciální sněmy církevní; r. 1852 byl slaven první valný (plenární) sněm v Baltimore, druhý r. 1866 a třetí r. 1884.

Vnitřní právo církve katolické nezná žádného státního účastenství v zákonodárství a správě církve, nemá obroční (beneficiální) úpravy a s ní spojeného patronátního práva, hierarchické orgány nemají žádných státních úkonův a jejich postavení měří se pouze dle práva církevního.

Samostatnost církve jeví se především v obsazování církevních úřadů. Biskupy jmenuje papež na návrh diecesního duchovenstva a biskupů téže provincie, ale není na něj vázán. Konsultoři a neodvolatelní rektoři diecese shromáždí se za předsednictví metropolitů církevní provincie a zvolí v tajném hlasování tři kandidáty. Listina předloží se potom schůzi biskupů církevní provincie, kteří mohou některého kandidáta za neschopného prohlásiti, ale musí svůj hlas vůči Propagandě odůvodniti.

Papež není na tento návrh vázán, ačkoliv obyčejně první na listině jest jmenován biskupem.

Diecesní duchovenstvo jest biskupu *ad nutum* podrobeno. Obec nemá nižádné účasti při obsazování církevních úřadův. V prvních desíletích chtěly jednotlivé obce takového práva dosíci, odvolávajíce se na staré zakladatele kostela a příslušné patronátní právo, ale tato snaha, toto trustství ztroskotalo se o mocný odpor biskupů. Jelikož nebylo neodstranitelnosti (*inamovibilitas*), vznikly v druhé polovici XIX. stol. mrzutosti a nevole mezi duchovenstvem; proto stanovil třetí plenární sněm, aby 10 proc. všech far diecese bylo proměněno v neodstranitelné, tak aby jejich správcové nemohli býti bez nálezu soudního odstraněni.

Církevní trestní a disciplinární řízení pro všechny kleriky upravila *Instructio S. Congregationis de Propaganda fide* ze dne 20. července 1878, která byla in-

strukcí z roku 1880 doplněna. Dle ní mají biskupové vyvoliti na diecesní synodě pět, a kde to poměry nedovolují, tři zdatné a v církevním právu zběhlé kněze. Tito tvoří „Consilium judiciale“, jehož předseda jest ze členův od biskupa zvolen. Úkolem této kommisie jest, „kriminální a disciplinární věci kněží a jiných duchovních zkoumati, je řádně vyšetřiti a tak biskupovi v rozhodnutí o nich nápomocni býti“. („Criminales atque disciplinares presbyterorum aliorumque clericorum causas — ad examen revocare, rite cognoscere ac ita episcopo in ipsis definiendis auxilium praeberere.“)

Sesazení missijního rektora, jehož postavení blíží se kanonicky právnímu faráři a který sluje obyčejně parish priest (farní kněz), smí se státi, když byla slyšena rada nejméně tří členů kommisie. Úřad jednotlivého člena trvá až do nejbližší diecesní synody. Řízení jest ústní a písemní. Každý rada podá speciální odůvodněné votum, které s votem veškeré kommisie předloží se biskupovi. Votum kommisie netvoří rozsudku, nýbrž biskup sám jest soudcem.

Od biskupského soudu jde odvolání k soudu metropolitnímu.

Mimo toto řízení může biskup dle instrukce Kongregace de Propaganda fide z 20. října 1884 proti missijnímu rektoru zakročiti „ex informata conscientia“ a nad ním suspensi vynésti.

Missijní rektori dostávají své ustanovení za jistých podmínek: „Musí 10 let se zdarem v diecesi sloužiti, prokázati schopnost ve správě církevního jmění a obstatí ve vědecké zkoušce.“ Missijní rektor není obročníkem (beneficiátem), nýbrž ustanoven za plat. Kathedrálních kapitol není. Za to jsou biskupům přiděleni konsultori, jichž má míti každá diecese šest, nejméně čtyři. Polovici jich volí biskup diecesní, druhá polovice volí se z listiny, kterou diecesní duchovenstvo podává. Konsultori jsou voleni na tři léta, biskup není na jejich radu vázán, ale musí za ni žádati v celé řadě důležitých případův. Mimo konsultory jmenuje biskup ještě examinátory, obyčejně šest. Činnost církevních sněmů jest v Unii velmi vyvinuta. Každý rok slaví se diecesní synoda, každá tři léta koncil provinciální,

který má potřebí papežského potvrzení. Pro jisté případy stanoví třetí plenární sněm konferenci metropolitů. Dle novějšího ujednání konají se takové konference (schůze, porady) každý rok, pokaždé v jiné církevní provincii, ale nemají závazného rázu sněmu čili koncilu.

Církevní právo vydalo předpisy o správě církevního jmění. Rektor farního kostela musí každý rok podati věřícím veřejně zprávu o stavu církevního jmění.

Biskupům a rektorům jest zakázáno míti a vydržovati peněžní banky, bez svolení obtížiti církevní majetek dluhy; musí založiti a zhotoviti přesné inventáře a především soukromé jmění od církevního oddělit. Biskup jest vázán při prodeji neb zatížení církevních pozemků, jejichž cena přesahuje 5000 dollarů, poraditi se s konsultory. Jest přísně zakázáno spojovati náboženské věci s finančními motivy, jako poukazovati v kázání na církevní kolekty čili sbírky, přerušiti mši sv. ke sbírce, nabízet mši sv. těm, kteří dobrovolně přispívají. Nesmějí se žádati žádné štolové poplatky při posluhování svátostmi, dobrovolné dary může však duchovní přijmouti.

Platy duchovních určuje biskup za spolupůsobení synody pro každou diecesi. Kaplani (vikáři farní) žijí ve společné domácnosti s farářem. Plat nevyplácí se v plném obnosu, když příjmy fary na něj nestačí. Duchovní nemůže se v tomto případě na biskupovi ničeho domáhati. Biskup má pravidelně plat far, jejichž prvním farářem jest. I jeho plat jest v diecesní synodě určen.

Jelikož koncily žádají zřízení farních škol pro fary, má farář jisté povinnosti; má dozor na nedělní školu, vyučuje katechismu, musí jíti alespoň jednou týdně do farních škol.¹⁾

Zvláštní zřízení jest zavedeno apoštolskou konstitucí „Ea semper“ ze 16. září 1907 pro katolické Rusíny. Jest ustanoven rusínský (řecko-slovanský) biskup jako apoštolský vikář pro všechny Rusíny ve veškeré Unii, kterého přímo jmenuje Apoštolská stolice a dává mu pravomocnost. Avšak v jejím vykonávání musí se

¹⁾ Rothenbücher, l. c. str. 180.—187.

srozuměti s domácími biskupy a žádati o jejich písemní dovolení, a vykonav visitační cestu, jim o ní zprávu podati. Každé tři roky podává důkladnou zprávu o stavu církve řecko-katolické apoštolskému delegátu, který ji pošle Propagandě. Visituje řecko-katolické osady, kteréž ho vydržují, a stará se o zachování obřadu. Řecko-sjednocení rektori jsou odstranitelní, mohou se odvolati k apoštolskému delegátu a od něho k Apoštolské stolici. Prvním apoštolským vikářem Rusínů stal se Štěpán Soter Ortyński, který sídlí ve Fildelfii a má asi čtvrt millionu oveček.¹⁾

Církevní právo jest, jak viděti, odkázáno na své církevní prostředky, jest přizpůsobeno poměrům americkým a jest přísně soustředěno.

Pánem a soudcem v diecesi jest biskup; jemu přidělené orgány a zástupci duchovenstva jsou mu jenom na poradu.

12. Stručné dějiny církve katolické ve Spojených státech severoamerických.²⁾

Pokud tyto země byly anglickými osadami, byli katolíci pouze v Marylandě a v Pennsylvanii.³⁾ Ke konci XVII. století vypuklo v Marylandě pronásledování katolíků, kteří byli všech práv zbaveni; ale přece ještě r. 1767 působilo tam 19 jezuitův a měli malou školu, kterou řídili, jedinkou to v oněch zemích. Krutou ranou bylo pro missii zrušení řádu jezuitského r. 1774. Londýnský apoštolský vikář dr. Chanoller žádal na je-suitech revers, že se podrobují breve papeže Klementa XIV. „Dominus ac Redemptor noster“. Jesuité pokračovali ve své blahodárné činnosti. Roku 1774 připojil se k nim P. John Carroll. Narodil se 8. ledna r. 1735 z bohaté rodiny v Marylandě, stal se r. 1753 jezuitou, byl několik let professorem ve Sv. Omeru a

¹⁾ „Kath. Missionen,“ roč. 36. (1907–8). Str. 138.—140. „Vereinigten Staaten. Das ruthenische Vikariat.“

²⁾ Srv. Dr. Lubomír Petr, Katolická církev ve Spojených státech; „Časopis katol. duch.“ 1907.

³⁾ Srv. § 1. této práce.

Luttichu. Byl to muž vysoce vzdělaný a působil jako missionář v Rock Crecku. Jeho bratr Daniel a bratranec Karel Carroll z Carrolltonu zúčastnili se povstání osad proti mateřské zemi; Daniel podepsal prohlášení samostatnosti z r. 1776, a Karel Carroll byl r. 1776 členem poselství do Kanady, v jehož čele stál Benjamin Franklin, jehož přátelství si získal. Katolíci, kteří bojovali v řadách povstalců za svobodu, žádali na ustavujícím kongresu za svobodu a za rovnoprávnost s ostatními náboženskými společnostmi, a Washington a Franklin podporovali jejich pamětní spis. Když katolíci r. 1789 přáli prvnímu prezidentu Jiřímu Washingtonovi k jeho volbě za presidenta, přijal je velmi blahosklonně a v řeči k nim uznával jejich vlastenectví při osvobození země.

K úpravám církevních poměrů žádali katolíci v petici ze 6. září 1783 Apoštolskou stolicí, aby byli odděleni od apoštolského vikariátu londýnského a dostali svého vlastního missijního představeného s biskupskou pravomocností. Než již před touto peticí vstoupil na rozkaz papeže Pia VI. nuncius Doria 28. července 1783 s drem. Franklinem a skrze něho s kongresem ve vyjednávání, a přenechal mu volbu mezi missijním biskupstvím a pouhou praefekturou. Kongres odvětil, že Apoštolský stolec nepotřebuje jeho svolení ke zřízení biskupství ve Spojených státech.

Pius VI. zřídil apoštolský vikariát a na doporučení Franklinovo stal se prvním apoštolským vikářem John Carroll (9. června 1784).

Dle jeho první zprávy ku Propagandě (r. 1785) měl Maryland tenkrát 15.800 katolíků, totiž 12.000 bělochů a 3800 černochoť-otroků, Pennsylvanie měla 7000 katolíků, Virginie 200, New York 1500. Kněží bylo 24, z nichž 19 působil v Marylandě a 5 v Pennsylvanii. Nejprve zřídil r. 1789 v Georgetownu poblíž pozdějšího hlavního spolkového města Washingtonu školu pro vzdělání duchovenstva, které se r. 1815 dostalo práva university. Americké duchovenstvo prosilo r. 1788 papeže za vlastního biskupa a navrhlo za něho Johna Carrola. Pius VI. zřídil bullou ze 6. dubna 1789 biskupství v Baltimore a jmenoval jeho prvním bisku-

pem Johna Carrolla, který byl 15. srpna 1790 v Lulworth Castle, rodinném sídle Weldů v Anglii, posvěcen a uvázal se ve svůj úřad v Baltimore dne 7. září 1790. Nová diecese obsahovala ohromné prostranství od Floridy do Kanady a od Atlantického oceánu až k Mississippi.

Nový biskup slavil svou první diecesní synodu s 20 kněžími dne 17. listopadu 1791. Synoda upravila upotřebením milodarů věřících čili offěru, rozdělivši je na tři díly: jeden pro výživu duchovenstva, druhý pro chudé a třetí pro kostely a služby Boží, obnovila předpisy proti smíšeným manželstvím, a usnadnila sňatky černých otroků. Biskup Carroll povolal pro svůj seminář professory a pro diecesi kněze z Francie, zejména sulpiciány, k nimž se r. 1793 připojil kněz Demetrius Gallicin. Gallicin založil v pralese na výšinách horstva Alleghany na rozhraní vodstva Ohio a Susquehanna místo Loretto, kde byl duchovním správcem od r. 1799 až do své smrti 6. května 1840. Vyznamenal se jako kontroverzní spisovatel v jazyku anglickém a obrátil svými spisy četné protestanty. Také řehole spěchaly do Ameriky: karmelitáné usadili se r. 1792 v Georgetownu, augustiniáni ve Filadelfii, dominikáni v Ohio, lazaristé v Kentucky, trappisté v Marylandě; sestry Navštívení Panny Marie založily vyšší vzdělávací ženský ústav (akademii) v Georgetownu. Konvertitka Alžběta Setonová založila v srpnu r. 1809 ve vsi Emmitsburgu první klášter milosrdných sester. Roku 1808 měl biskup Carroll již 70 kněží, 80 kostelův a stanic a 50.000 věřících. Týž rok položil základní kámen k důstojné kathedrále a vysvětil 8 kněží. Kathedrál byla vysvěcena 31. května 1821. Na jeho návrh zřídil papež Pius VII. dne 8. dubna 1808 čtyři nová biskupství: 1. v Bostoně, hlavním sídle puritánství, 2. ve Filadelfii, prvním sídle spolkové vlády, 3. v New Yorku, hlavním místě přistěhovalectví, a 4. v Bardstownu, zatímtním středu četných missijních stanic v Kentucky; Baltimore bylo povýšeno za arcibiskupství a Carroll stal se prvním arcibiskupem. Prvním biskupem bostonským byl znamenitý Ludvík Cheverus, z Francie revolucí vypuzený, který mnoho pro-

testantův obrátil († jako arcibiskup bordeauxský a kardinál r. 1836). Filadelfickým biskupem stal se irský františkán Egau, který svou malou faru ve Filadelfii přivedl k velikému rozkvětu. Týž ustanovil horlivého faráře lorettského kněze Gallicina generálním vikářem rozsáhlého území. Za prvního biskupa new-yorského vyhlédnut irský dominikán Lukáš Concanen, který však zemřel v Itálii, nenastoupiv na svůj stolec, a místo něho stal se biskupem jeho řeholní bratr John Connolly. Když r. 1812 Louisana byla připojena k Unii, přišla missijní diecese new-orleanská, která již dříve r. 1793 od Kuby byla oddělena, pod vrchní správu metropolity Carrolla, který tam administrátorem učinil výtečného kněze Ludvíka Dubourga. John Carroll vykonav veliké dílo zemřel smrtí světce 2. prosince 1815. V započatém díle pokračovali zdatně jeho nástupcové: bývalý jesuita Linhard Neale (1815—1817) a sulpicián Ambrož Maréchal (1817—1828). Dne 31. května 1821 byla katedrála baltimorská posvěcena. Roku 1822 bylo zřízeno biskupství v Cincinnati. Arcibiskup Jakub Whitefield (1828—1834) slavil r. 1829 první a r. 1833 druhý provinciální sněm baltimorský; učinil Apoštolské stolici návrhy na rozmnožení biskupství, ohraničení diecesí a způsob obsazování biskupství. Arcibiskup Samuel Eccleston (1834—1851) slavil další čtyři provinciální sněmy r. 1837, 1840, 1843 a 1846; na posledním byli již přítomni 22 biskupové. Když St. Louis r. 1845 za metropoli byl povýšen, slavil jeho metropolita r. 1849 sedmý provinciální sněm, jenž navrhoval rozmnožení církevních provincií a slavení valného čili plenárního sněmu. Apoštolská stolice oba návrhy přijala. Roku 1850 byla zřízena církevní provincie Oregon City. Dne 19. července 1850 byli biskupové z New Yorku, Cincinnati a New Orleansu povýšeni za arcibiskupy a Unie rozdělena takto v šest církevních provincií. Na prvním valném sněmu baltimorském r. 1852 bylo již přítomno šest metropolitů: František Patrik Kenrick z Baltimore, který jako papežský delegát předsedal, pak metropolita st.-louiský, new-orleanský, new-yorský, cincinnatský a oregon-cityský, a 26 biskupů, kteří podepsali 25 synodálních

usnesení. Roku 1866 slavil se druhý valný sněm za předsednictví baltimorského arcibiskupa Martina Jana Spaldinga, jemuž byl přítomen též sedmý metropolita ze Sv. Františka v Kalifornii¹⁾ a 37 biskupův. Slavné závěrce „Te Deum“ byl přítomen 17. president Unie Ondřej (Andrew) Johnson. Vlastenecké chování katolických generálův a vojinů, jakož i obětovné, hrdinské chování milosrdných sester za občanské války mezi Severem a Jihem (1861—1865) rozptýlilo přechetné předsudky proti katolíkům v Unii. Mezi jinými důležitými usneseními navrhl sněm zřízení nových dvou církevních provincií: filadelfijské a milwaukeeské, několika nových biskupství a apoštolských vikariátů. Diecese milwaukeeská sesílila tak, že byla r. 1868 rozdělena ve tři diecese: Milwaukee, Green Bay a Lacrosse, a Milwaukee bylo r. 1875 povýšeno za arcibiskupství. Slavily se další provinciální synody, jako v Baltimore r. 1855, 1858 a 1859, a podobně v jiných provinciích, aby pro zvláštní své církevní poměry vhodná opatření učinily a všechny zlořády vykořenily.²⁾ Baltimorský metropolita dostal roku 1858 přednost přede všemi metropolitami beze všeho ohledu na čas svého nastolení. Papež Pius IX. povýšil r. 1875 arcibiskupa new-yorského Closkeye za kardinála, a Filadelfii, Milwaukee, Boston a Santa Fé v Novém Mexiku za metropole. Roku 1880 bylo za metropoli povýšeno Chicago. Těmto 12 metropolitům byla podrobena 52 biskupství, 10 apoštolských vikariátův a jedna missie. Mezi 50 milliony obyvatelů bylo 6,639.908 katolíků (dle jiných udání 8—9 millionů).³⁾ Třináctá metropole byla zřízena r. 1889 ve Sv. Pavlu (v Minnesotě) s pěti biskupstvími a čtrnáctá r. 1893 v Dubuque (ve státě Jowa) se čtyřmi biskupstvími.

Biskupy podporovaly a podporují s veškerou horlivostí mužské a ženské řehole. Německý benediktin Bonifatius založil r. 1846—48 opatství Sv. Vincence v Pennsylvanii, s nímž spojen byl vyučovací ústav,

¹⁾ Tato metropole byla zřízena r. 1853.

²⁾ Akta všech církevních sněmů severo-amerických viz v Col lect. Lacensis. T. III.

³⁾ W e r n e r ů v „Missions-Atlas“, str. 12. 30. 31.

knihovna a tiskárna, odkudž potom řeholní osady dále byly vysílány, tak že r. 1875 bylo tam pět opatství a dvě samostatná převorství. Blahodárně působili a působí jesuité, zakládající vychovávací ústavy; ale též ostatní řehole: augustiniáni, dominikáni, františkáni, redemptoristé, lazaristé a jiné řehole, pracují s velikou horlivostí.

Ubozí domorodci, Indiáni, byli jak od Angličanů, tak později od Severo Američanů podvody a násilím připravení o půdu a vyhubení. Zbyly z ubolých jenom nepatrné trosky. Před přivtělením Kalifornie k Unii (r. 1846) bylo v republice ještě 370 indiánských kmenů; r. 1875 byly již pouze zbytky 28 kmenů. Mezi Indiány prairií působil od r. 1838 s velikou obětavostí belgický jezuita Petr de Smet († 23. května 1873). Na Oregonu bylo kolem 100.000 katolických Indiánů. O Indiány a jejich pokřtění mají největší zásluhy jesuité.

Když válkou mezi Jihem a Severem (1861—1865) nabyli otročtí černoši svobody 13. a 14. dodatkem (amendementem) k ústavě Unie, ale u svých bývalých pánů byli v opovržení, ujala se jich církev a zakládala pro ně kostely a školy.¹⁾

* * *

Dle statistiky z r. 1906 měly Severoamerické spojené státy asi 84 milliony obyvatelů, z nichž bylo asi 14 millionů katolíků. Hierarchie čítala 14 arcibiskupů, 76 biskupů, 2 apoštolské vikáře a 1 apoštol. praefekta; pak jsou 2 arciopati a 10 infulovaných opatů. Kněží bylo 14.484, mezi nimi 3695 kněží řeholních.²⁾

13. Nynější stav církve v Unii. Poměr náboženských společností.

Hierarchii katolickou tvoří nyní: 1 apoštolský delegát, 14 arcibiskupů (z nichž jeden jest kardinálem) a 97 biskupů, 12.260 kněží světských a 4434 kněží řeholní,

¹⁾ Srv. Kryšťaček, „Všeobecný církevní dějepis“, III., str. 667—669.

²⁾ Sr. Knöpfler, „Lehrbuch der Kirchengeschichte“. 1910, str. 753.

úhrnem 17.084 kněží. Vezmeme-li rovným počtem 14.000 činných kněží v duchovní správě, tu při úhrnném počtu katolíků v Unii (mimo Filippiny) 14,618.761 přijde na 1000 věřících jeden kněz.

Kostelních stanic se sídlícími kněžími jest 9017, tak zvaných missií s kostely 4444, všech kostelů 13.461; semináře jsou 82 se 6969 alumny, chlapeckých kolegií (konviktů) je 225, vyšších dívčích škol 696, farních škol 4972 s 1,270.131 dítkem, sirotčinců 285 s 51.938 sirotky, útulků pro starce 100; úhrnem všech dětí v katolických ústavech jest 1,482.699. Katolických časopisů, týdeníků a novin jest dle „Catholic Directory“ 320 v 11 různých jazycích.¹⁾

Roku 1909 vydala vláda census, který si všímá náležitě náboženských společností. Dle něho vzrostla katolická církev v posledních 16 letech o 93·5 proc., kdežto přírůstek všech ostatních náboženských společností obnášel pouze 6 proc. Bylo 186 různých náboženských společností (denominations), o 41 více nežli r. 1890. Časem zašlo jich 12, 4 spojily se s jinými; nových vzniklo 61, 13 odtržením se od jiných, 48 novým založením nebo přistěhováním. Od r. 1890 bylo vystavěno v celku 50.308 nových církevních budov, tedy denně 8. Všechných církevních budov jest 192.795. Některé státy, které mívaly převážnou protestantskou většinu, jako zejména státy novo-anglické, jsou dnes převážně katolické, na př. Massachusetts se 69 proc., New Jersey se 74 proc. katolíků. Za to jest dříve silně katolický jihozápad země dnes převážně protestantský.²⁾

¹⁾ „Kath. Missionen.“ 1910—11. Roč. 39., str. 233. „Vereinigte Staaten.“

²⁾ „Kath. Missionen.“ 1909—1910. Roč. 38., str. 228. „Vereinigte Staaten. Das Verhältniss der Konfessionen.“

II.

Rozluka církve a státu
v Brasilii.

1. Rozloha země, její pokřesťanění, císařství, republika.

Brasílie (portugalsky a anglicky Brazil, francouzsky Brésíl, německy Brasilien), republika, spojené státy v Jižní Americe, má na 8,528.218 km², 17,440.000 obyvatelů a k tomu ještě asi 600.000 divokých Indiánů;¹⁾ je tedy tak veliká jako skoro celá Evropa.

Brasílii obsadili Portugalci. Za krále Emanuela Velikého (1495—1521) přistál Portugalec Petr (Pedro)

Literatura: F. R. D a r e s t e: Les Constitutions modernes. 1. éd. Paris 1883. T. II. obsahuje ústavu z r. 1824 na str. 556. až 596., potom doplňky zákonů z r. 1834 a 1840; 2. éd. Paris 1891. T. II. str. 625.—656. obsahuje ústavu z r. 1891. — A. da Silva Gordo: Étude sur les rapports des Eglises et de l'Etat au Brésíl. (Bulletin de la Société de législation, comparée 1905. Str. 333. —354.) — T. H. Fulano: Der Sturz des Kaiserthrones in Brasilien. Köln 1892. — Oskar Constatt: Das republikanische Brasilien. Leipzig 1899. — Louis Guilaíne: La séparation de l'église et de l'état au Brésíl. (Revue politique et parlementaire 10. Janvier 1905. Str. 58 sqq.) — Karl Schlitz S. J.: Die Folgen der Trennung von Kirche und Staat in Brasilien. (Stimmen aus Maria-Laach. Sv. 70. Freiburg 1906. Str. 531.—547.) — P. Michael Cruse O. S. B.: Die kirchlich-religiösen Verhältnisse Brasiliens. (V „Kathol. Missionen“. Roč. 27. 1898—1899. Str. 97. 127. — Brasilien. Überblick über kirchlich-religiösen Verhältnisse. (V „Kathol. Missionen“. Roč. 38. 1909—1910. Str. 148. 174. 202.) — Dr. Karl Rothenbücher: Die Trennung von Staat und Kirche. München 1903. Str. 362.—370. — Mack: Trennung der Kirche und Staat. Trier 1910. Str. 191.—196.

¹⁾ Ottáv Slovník Naučný. XXVIII. 133.

Alvarez de Cabral 24. dubna 1500 u Porto Seguro v nynější provincii Espiritu Santo (ve Sv. Duchu) a zarazil za hudby a střelby děl kříž na pevné zemi; byla sloužena slavná mše svatá v kruhu divicích se Indiánův a země pod jménem „Sv. Kříž“ („tierza de Santa Cruz“) pro Portugalsko obsazena; (tak slula 1500—1520; potom dostala jméno Brasilie od červeného dřeva — Páo do Brázil — nalezeného ve velkém množství v zemi).

Hned spěchali sem světští a řeholní duchovní, zejména dominikáni, hlásat Krista, ale nedopracovali se značnějšího úspěchu, poněvadž portugalští dobyvatelé byli dobrodruzi, utiskovali domorodce (gentios) a dělali z nich otroky, kteří proto do lesův utíkali. Král Jan III. (1521—57) poslal r. 1549 šest jesuitů do Brasilie, v jejichž čele stál Emanuel Nobrega, a výtečného místodržitele Tomáše de Souza, který zavedl jednotnou správu a v zátocě Sv. Salvátora založil město Bahii (r. 1549). Jesuité naučili se řeči domorodcův a obrátili část jich ke Kristu, tak že toulavého života zanechali a potom po křesťansku v uzavřených osadách (aldeas) žili. Pro tyto obrácence bylo r. 1551 zřízeno biskupství ve Sv. Salvátoru, jehož prvním biskupem stal se Petr Fernandez Sardinha. Též jinde vznikly křesťanské osady, zejména v krajině Rio de Janeiro. K Nobregovi připojil se Anchieta, rodem z Kanárských ostrovů, který již ve svém 20. roce do Brasilie přišel (r. 1553), řeči domorodců se naučil a mnoho spisů v ní ku prospěchu jiných missionářů složil. Nejprve v městě jesuity založeném a později Sv. Pavlem nazvaném vyučoval ve školách obyčejným vědomostem, a byv r. 1567 na kněžství vysvěcen, začal mezi domorodci na všech stranách apoštolovati; pro svou činnost a zásluhy své sluje „apoštolem Brasilie“. Veliké slávy jako missionář dobyl si jesuita Antonín Vieira, kterýž umění a vědy do Brasilie zavedl. Jesuité byli statnými hajiteli práv domorodců při dvoře královském v Lisaboně a docílili toho, že jejich obrácenci byli prohlášeni za korunní vasaly.¹⁾ Znenáhla stala se země křesťanskou.

¹⁾ Srv. můj „Všeobecný církevní dějepis“, III., 464 n.

Když portugalská královna Marie (1777—1816) zesílala, stal se její syn Jan r. 1792 vládařem, a po její smrti r. 1816 králem (1816—26), jsa k církvi nepřátelským, tak že mu papež Pius VII. r. 1805 činil představy. Když císař Napoleon I. dal Portugalsko generálem Junotem obsaditi, prchla královská rodina v lednu r. 1808 do Brasilie, kde princ Jan hned při svém příchodu za císaře brasílského byl prohlášen. Po smrti matčině († r. 1816) stal se princ Jan králem portugalským jako Jan VI., ale zůstal v Brasilii. Avšak Portugalsko, vyhnavši za pomoci Angličanů Francouze ze země, chtělo míti svého krále doma; i vrátil se král Jan VI. s královskou rodinou do Portugalska (r. 1821), zanechav v Brasilii pouze nástupce svého trůnu, nejstaršího syna Doma Pedra.

Poněvadž portugalské komory chtěly zavést v Brasilii stav před r. 1808 platný, vypukla v Brasilii revoluce, v jejíž čelo se postavil Dom Pedro. Odepřel vrátiti se do Lisabonu, svolal 19. června 1822 zákonodárny sbor pro Brasilii do Ria de Janeiro a dal se 12. října 1822 korunovati za císaře. Brasilie odtrhla se od Portugalska.

Když císař Dom Pedro I. v dubnu r. 1831 trůnu se vzdal, byl jeho syn Pedro II., maje věku svého šest let, za císaře prohlášen. Stál pod poručnictvím až do r. 1840 a byl 18. července 1841 za císaře korunován. Papež Lev XII. obsadil na žádost Dom Pedra I. uprázdněná biskupství.

Brasilie tvořila pro sebe církevní provincii, jejíž metropolí byl San Salvator de Bahia; podřízeno mu bylo 11 suffragánních biskupství. Velikého vlivu domohlo se zde svobodné zednářství, které do četných církevních bratrstev se vedralo, mnohé duchovní po sobě strhlo a je proti biskupům chránilo. Biskup z Olindy (Pernambuka) Dom Vital Maria Gonçalves de Oliveira z řádu kapucínského († r. 1878) vystoupil zde statně svými okružníky z 21. listop. 1872 a 2. února 1873 a vydal na neposlušná bratrstva interdikt. Byl obžalován u státní rady pro zneužití úřední moci, a vyzván, aby své censury odvolal. Biskupové prohlásili se 22. června 1873 ve prospěch pronásledovaného,

a vláda namáhala se, ovšem nadarmo, v Římě, aby papež biskupy pokáral. Dne 1. ledna 1874 byl olindský biskup uvězněn a k nucené práci na čtyři léta odsouzen, kterýžto trest císař proměnil v tolikaletý žalář. Tentýž osud potkal biskupa z Pary, Antonína da Macedo Costa. V Římě nepřipustili výkladu vlády, že brasílské svobodné zednářství v papežských bullách proti tajným spolkům obsaženo není, a schválili statečnost biskupů. Pádem zednářského ministerstva Ria Branca (1871 až 14. června 1875) utichlo pronásledování církve, a odsouzení biskupové a duchovní byli propuštěni na svobodu. Papež varoval 26. srpna 1876 před piklemi zednářských lóží, jejichž obětí stal se konečně sám císař Pedro II. Dne 15. listopadu 1889 byl císař vojenskou vzpourou, v jejímž čele stál generál Da Fonseca, svržen a republika prohlášena. Hlavní pohnutkou k této revoluci byla bázeň svobodných zednářů před přísně katolickou princeznou Isabellou, která měla po otci ve vládě následovati, a před jejím manželem Gastonem, princem Orleanským, hrabětem d'Eu. Fonseca postavil se v čelo provisorní vlády. Císař s rodinou byl přinucen 17. listopadu 1889 odplouti do Lisabonu.

Dekretem ze dne 7. ledna 1890 prohlásila provisorní vláda „rozlučku církve a státu“, a telegrafovala znění svého dekretu papeži. Při tom prohlásila, že svého zástupce ve Vatikáně dále míti nemůže, za to že přičiní se o to, aby v zájmu brasílských katolíků přátelské styky s Apoštolskou stolicí zachovala.¹⁾

2. Právní stav katolické církve za císařství.²⁾

Právní stav katolické církve za císařství nebyl upraven konkordátem, ale jednostranným úkonem státní

¹⁾ L. c. str. 762.—766.

²⁾ K. Rothenbücher: Die Trennung von Staat und Kirche. München 1902. Str. 362.—365. — Mack: Trennung von Kirche und Staat. Trier 1910. Str. 192. — Karl Schlitz, jesuita, který 22 let žil v Brasílii, z nichž bylo sedm za císařství: Die Folgen der Trennung von Kirche und Staat in Brasilien ve „Stimmen aus Maria-Laach“. Sv. 70. Str. 532. 533.

moci, ústavou říše z 25. března 1824, a zakládal se v podstatě na zásadách státního práva portugalského království. Byla to svrchovanost státu nad církví, kterýž ji příkře, až tvrdě vykonával. Pozdějším zákonodárstvím až do r. 1889 provedeny některé změny se zřetěním k nekatolickým vystěhovalcům.

Dle 5. článku ústavy z r. 1824 bylo katolické náboženství náboženstvím státním; praví zkrátka a jasně: „Katolické, apoštolské, římské náboženství zůstává náboženstvím státu.“ Císař musil před svou korunovací učiniti přísahu, že je bude chrániti (čl. 103. ústavy); tutěž přísahu musil učiniti korunní princ, dosáhnuv stáří 14 let (čl. 106. ústavy). Jednotlivcům byla zaručena svoboda svědomí s tím předpokladem, že si budou vážiti státního náboženství a nebudou urážeti veřejnou mravnost (čl. 179. odst. 5. ústavy). Nekatolíci měli sice až do r. 1881 aktivní volební právo do zastupitelstva říšského, ale nebyli volitelní, čili neměli passivního práva volebního (čl. 95. ústavy), kterého nabyli teprve volebním zákonem z 9. ledna 1881. Vykonávání kultu nekatolického bylo dovoleno, ale nesmělo se diti veřejně nebo v budově kostelu podobné (čl. 5. ústavy; čl. 276. trestního zákona); avšak toto ustanovení nebylo přísně prováděno.

Až do r. 1861 byla pouze ta manželství uznávána za platná, která byla uzavřena dle předpisu sněmu tridentského. Tohoto roku dostala právní platnost též ona manželství, která byla uzavřena před služebníky kultu státně uznaného. Manželství mezi katolíky a nekatolíky (smíšená) musila býti uzavřena po katolicku, se všemi zárukami.

Církevní organisace byla částí organisace státní; církevní orgány byly státními orgány; jejich duchovní úřadování podléhalo přísnému dozoru státnímu.

Císař jmenoval biskupy a obsazoval všechna obročí na návrh biskupů (čl. 102. odst. 2. ústavy); toto právo bylo založeno na svrchovanosti čili suverénitě státu. Když je papežská bulla z roku 1827 brasílské koruně výslovně udělila, nesměla býti na základě práva placeta prohlášena. Nesměl tu býti ani stín nijakého udělení papežské výsady. Přídavek k ústavě z 12. srpna

r. 1834 (čl. 10 odst. 7.) prohlašuje biskupy za obecné, veřejné úředníky a faráře za veřejné úředníky provinciální. Týž zákon přenesl na zákonodárné sbory provincií právo ohraničovati církevní okresy (čl. 10. odst. 1.). Všechny církevní výnosy, usnesení sněmů, papežská nařízení podléhaly placetu (čl. 102. odst. 14. ústavy). Proti zneužívání duchovní moci byl recursus ab abusu (odvolání od zneužívání) nejprve ke zvláštnímu soudu (od r. 1765), potom k appellačním soudům (od r. 1838), a později (r. 1857) ke státní radě. Pod trestem žaláře od 3—9 měsíců bylo zakazáno, bez předcházejícího placeta přijímati duchovní milosti, vyznamenání a výsady v církevní hierarchii od cizozemské moci (rozuměj papeže), nebo si dát k vykonání nějakého církevního úkonu udělití plnomocenství (trestní zákoník díl 2. tit. 1. článek 8.).

Jelikož duchovní orgány byly pokládány za orgány státní, byly též od státu placeny. Mimo tento plat bylo duchovenstvo odkázáno na dávky štolové, poněvadž značnějšího samostatného církevního jmění nebylo.

Církevní řády snažilo se císařské zákonodárství odstraniti a jejich jmění znenáhla zabrati. Zakládání klášterů, přijímání noviců, nabývání pozemkového majetku potřebovalo schválení vlády. Podobně správa jmění byla podrobena obmezujícím ustanovením. Když byla rozluka provedena, bylo plno řádů z příčiny této politiky na vymření. Řeholníci jako řeholníci neměli aktivního volebního práva (článek 94. odst. 4. ústavy).

Pád císařství a prohlášení republiky 25. listopadu 1889 přivedly k vládě stranu republikánskou, která ihned přikročila k úpravě státu dle vzoru Spojených obcí severoamerických a k rozluce církve a státu. Brailská republika skládá se z 29 státův a jednoho spolkového okresu čili distriktu, Rio de Janeiro.

3. Rozluka církve a státu.

Dekretem provisorní vlády ze 7. ledna 1890 byla rozluka církve a státu prohlášena. „Rozluka“ byla osvobozením katolíků ze stavu nesnesitelného, provedla se v celku mírně a poctivě, a stvořila právní stav,

který se podobá onomu, jenž platí pro katolíky Spojených států severoamerických.

Obsah „rozluky“ podává dr. Rothenbücher zkrátka takto: „Zavedení státní církve a její vydržování jest zakázáno (čl. 1.). Jest úplná svoboda kultu a spolčování (čl. 2. a 3.). Církvím pojišťuje se právní osobnost při zachování zákonův amortizačních; jejich posavadní jmění se jim ponechává (čl. 5.). Všechna obmezení katolické církve jsou zrušena“ (čl. 5. a 7.).¹⁾

Tyto zásady srovnávaly se s církevně-politickou soustavou stoupenců rozluky a vycházely církvi vstříc. Církev nebyla o svůj majetek oloupena (duchovním bylo slíbeno požívání jejich platu) a byla osvobozena od nátlaku státního církevního práva. Tento názor je vysloven též ve společném pastýřském listu biskupů z 19. března 1890, kde se praví: „Pod pláštíkem ochrany se strany státu prováděné utiskování církve bylo jednou z hlavních příčin úpadku a skoro úplného vyčerpání církevního života. Jevilo se nejen nepřetržitou řadou přechmatův, ale ještě více soustavou chladnosti, abychom neřekli opovrhování, které se ukazovalo, když představení církve své požadavky vládě předkládali. Bylo to něco zcela obyčejného, že diecese zůstávaly po celá léta bez pastýřův, a nedbalo se ani pomocného volání lidu, ani škody duší. U nás bylo přímo úřední podporování zlořádů, kteréž uvedly na svatá místa ohavnost spuštění. V pravdě železné jeho tížilo náboženské ústavy, které jsou přece květem křesťanského života; dílem byl noviciát státně zakázán, dílem překázelo se každé opravě klášterův, a podlým smýšlením číhalo se na smrt posledního mnicha, aby se mohla živá ruka loupežnický vložit na majetek ruky „mrtvé“.“ — Po tomto smutném pohledu do minulosti pozdvihují biskupové zrak do budoucnosti, řkouce: „Dekretem ze 7. ledna 1890 budou pastýři církve svobodni, ona daleko široko rozvětvená síť nařízení, rozkazů, výnosů, rozhodnutí, do níž byli biskupové a kněží při správě a řízení církevních věcí zapleteni, jest odstraněna. Nedožijeme se již toho, co dříve nehodného

¹⁾ L. c. str. 365.

se dělo, aby ministři, kteří se mají zabývatí státními věcmi, vybízeli biskupy, by usnesení sněmu tridentského při obsazování far prováděli; aby jim pod hrozbou sesazení zakazovali opouštěti diecesi bez dovolení vlády; aby v semináři zavedené učebnice bohosloví byly podrobeny zkoušce státní moci; aby náboženským řádům bylo zakázáno přijímati nové členy, by se na životě zachovaly. Takových smutných divadel se již nedožijeme. Světská vláda nemá již práva jmenovati biskupy, kanovníky, faráře a jiné služebníky kultu. Zřizovati a dělití diecese a fary a je ohraničovati, jest výlučným právem církve. Světská moc nemá již práva zamezovati prohlášení bull, breví nebo dekretů koncilů a papežů přisvojeným placetem, což bylo v minulosti příčinou mnohých bojův a pramenem tolika mrzutostí. Rovněž nepřijme již státní moc odvolání od výroku církevně proneseného. Zcela a úplně jest odstraněno potlačující zákonodárství Pombalského a Josefinského státu, který dal církvi tak těžké okovy.“¹⁾

Dekrety z 24. ledna a 26. června 1890 bylo zavedeno povinné občanské manželství, které mělo předcházeti církevní.

Zásady nynější rozluky církve a státu v Brasílii jsou tyto:

„Každý jednotlivec a všechna náboženská vyznání mohou veřejně a svobodně svůj kult vykonávati, k tomu účelu se spojovati a jmění dle obecného práva nabývati“ (čl. 72. odst. 3. ústavy). „Žádný brasílský státní občan nemůže býti pro své náboženské vyznání nebo pro své náboženské úkony zbaven svých občanských a politických práv“ (čl. 72. § 28. ústavy), ale musí konati své občanské povinnosti; je tady nutná zadrž: „Kdo by se na své náboženské přesvědčení odvolával, aby se vymкнуł povinnostem všem státním občanům jednotejně uloženým — ztrácí všechna politická práva“ (čl. 72. odst. 5. ústavy).

Právo svobody kultu a s ním spojené právo stoupenců náboženského vyznání, spojovati se ve spolcích, jest základem, na němž se náboženské organisace po

¹⁾ U Schlitzze, l. c. str. 533, 534.

rozluce rovnoměrně upravily. Jsou schopny nabývatí jmění, nejsouce ve svém vývoji vázány amortizačními zákony. Katolická církev užívá k tomu účelu laických bratrstev a třetích řádů. Stát zná pouze občansko-právní spolky, těmto dal právníckou osobnost a obírá se jimi pouze v občansko-právním ohledu, nemaje nijakého zření na jejich spojení duchovní, zdali jsou v duchovních věcech částí velikého církevního organismu (t. j. církve) a zdali jejich jmění dle církevního práva náleží všeobecné církvi zastoupené její hlavou. Tak vyjádřila se brasílská vláda výslovně roku 1891. Právo těchto spolků jest upraveno zákonem z 10. září r. 1893.

Na tomto právním základě mohou se náboženské řády svobodně tvořiti. Obmezení co do přijímání novicův a nabývání jmění a jeho správy odpadla. Řeholní osoby, které jsou vázány slibem poslušnosti nebo dle statut, nemohou býti zapsány do volebních listin (čl. 70. § 1. č. 4. ústavy). Dřívější výluka řádu jesuitského za republiky odpadla; i cizozemci mohou vstoupiti do brasílských řádů.

Zavedení jiné církevně-politické soustavy jest ústavně vyloučeno článkem 11. č. 2., který spolkovému státu a jeho jednotlivým státům zakazuje upravovati vykonávání některého kultu, podporovati jej neb obmezovati. Článek ten zní: „Žádný kult a žádná církev nepožívá státní podpory a není závislou na vládě Unie nebo států, nebo ve spolku s nimi.“ Tím jest vyloučena úprava každého kultu veřejným právem, jakož i každá hmotná jeho podpora. Všechny kulty jsou si rovny.

Vedle občanského povinného manželství bylo uzavřeno přece mnoho sňatků pouze církevních; parlament chtěl zde trestně zakročiti, ale upustil od toho, když biskupové slíbili, že budou u svých věřících na to naléhati, aby příslušné formy zachovávali vstupující napřed ve spojení občanské, a pak v manželství církevní.

Vyučování ve školách jest úplně světské a nemá nijakého zření k náboženskému vyznání (čl. 72. odst. 6. ústavy). Náboženství mohou služebníci kultu vyučovati

jenom mimo školu a v nijakém spojení s ní.¹⁾ Při tom však panuje všeobecná vyučovací svoboda.

Hřbitovy jsou sesvětšeny, t. j. nenáleží žádnému vyznání čili konfessi, a jsou podrobeny správě obecních úřadů (čl. 27. odst. 5. ústavy).²⁾

4. Provádění rozluky.

Státní moc neprováděla rozluky úzkostlivě, ani přikře nebo tvrdě. Odstátnění dělo se pokojně beze všech otřesů; biskupové byli s rozlukou, jak jsme viděli z jejich společného pastýřského listu, spokojeni a libovali si v ní se zřením k onomu stavu za císařství. Až posud nevznikla žádná politická církevní strana, ačkoliv okružník papeže Lva XIII. z 2. června 1894 katolíky důrazně vyzýval, aby se zákonodárství účastnili a tak katolický náboženský světový názor ve státu ku platnosti přiváděli. Stal se sice před prvními volbami do kongresu pokus, založiti katolickou stranu, ale nezdařil se.³⁾

a) S v o b o d a.⁴⁾

Rozlukou byly zlomeny okovy, které církev po staletí svíraly; rozlukou církve a státu stala se církev svobodnou.

Svobodně může papež jmenovati biskupy, zřizovati diecese a svolávati církevní sněmy.

Svobodně mohou biskupové obcovati s papežem a mezi sebou; svobodně mohou spravovati své diecese, zakládati semináře, zřizovati a obsazovati fary.

Svobodně mohou kněží hlásati slovo Boží věřícím, prohlašovati pastýřské listy a vésti duchovní správu.

Svobodny jsou duchovní řády a kongregace, a nikomu není dovoleno míchat se do jejich věcí.

¹⁾ Za císařství nesměl kněz vyučovati náboženství ve škole, nýbrž musil to činiti učitel.

²⁾ R o t h e n b ü c h e r, l. c. str. 366—368.

³⁾ L. c. str. 369.

⁴⁾ M a c k, l. c. str. 191—193.; S c h l i t z, l. c. str. 541 až 543.

Duchovenstvo má účastenství na všech politických a občanských právech. Všichni duchovní, vyjma řeholníky, kteříž učinili slib poslušnosti, mají aktivní a pasivní volební právo (mohou voliti a býti voleni) a přístup ke všem státním úřadům a hodnostem.

Všem cizozemcům, i když jsou řeholníky, jest vstup do země dovolen; mohou míti pozemkový majetek, užívati vlastního roucha, nabýti občanského práva a vyvíjeti veškerou činnost jako vlastní domorodci.

Církev může zakládati obecné a střední školy i university beze všeho svolení vlády, pouze na základě všeobecné vyučovací svobody. Soukromé ústavy, jakmile vyhoví všem předepsaným podmínkám, mohou býti postaveny na roveň státním školám, mohou nabýti práva vydávati vysvědčení dospělosti, udělovati stupně a tituly, které vláda uznává za platné a rovné oněm státních ústavův.

b) Jmění čili majetek.¹⁾

Rozlukou ztratila církev tak zvané „subsidié“ čili podpory, jak se nazývaly platy duchovních a příspěvky na církevní budovy.

Církevní majetek tvořily pozemky kostelův a kaplí, kteréž jim od státu neb od soukromníků byly darovány. Tento pozemkový majetek, který dle okolností záležel až v jedné nebo více čtverečních mílech země, neměl při rozlehlosti země a řídkém obyvatelstvu obyčejně veliké ceny. Hlavní příjem duchovních tvořila mešní stipendia a štolové dávky a po jistou dobu též desátek. Avšak desátek zabral stát již r. 1752 a vyplácel duchovenstvu ze své pokladny pevný obnos, který se jmenoval kanonickým jménem „kongrua“. Po roce 1853 obdržel ročně biskup 3600 milrejšů,²⁾ kanovník a kanonicky ustanovený farář 600 milrejšů, vý-

¹⁾ Schlitz, l. c. str. 535—537.; Mack, l. c. str. 193 až 195.

²⁾ Milreis = 1000 reisů (rei nejmenší mincovní stupeň v Portugalsku a Brasilii, který se o sobě více nerazí) jest v Portugalsku mince zlatá = 2 kor. 30 hal., v Brasilii mince stříbrná = 2 kor. 70 hal.

pomocný duchovní (kaplan) 300 milreïsů. To byl řádný rozpočet kultu. K tomu přistoupily příležitostné příspěvky na církevní stavby a opravy. Toto dělo se takto: Vláda rozepsala loterii a z případného zisku dala 12 nebo 6 nebo 3 contos (1 conto = 1000 milreïsů) na církevní účel, stavbu neb opravu, což lid nazýval celou nebo poloviční loterií nebo čtvrtí loterie. Tyto řádné i mimořádné podpory byly rozlukou zastaveny, ale tak, že tehdejší držitelé stálých církevních úřadů svůj plat až do smrti dostali nebo posud žijící dostávají budou. Ale po 7. lednu 1890 jmenování biskupové, kanovníci a faráři nedostávají nic, nemají žádného nároku na státní pokladnu, a musí býti vydržováni od církve.

Totéž platí při zřizování diecesí a far; mohou býti zakládány, ale stát nedá na ně ničeho; věřící musí to sami platiti. Proto žádá Apoštolská stolice při zřizování nových biskupských sídel, aby žadatelé sebrali kapitál alespoň 100 contos, z jehož úroků potom biskup slušně může žiti a úřadovati.¹⁾

Co církev na majetku měla, podržela všechno. Podržela všechny kostely, budovy kultu, biskupské paláce a semináře, i v tom případě, když byly zřízeny ze státních prostředkův. Podržela veškeré pozemky, které časem darováním obdržela biskupská sídla, fary, bratrstva nebo církevní ústavy a jež právě od nich byly drženy.

Dále statky církevních bratrstev byly prohlášeny za majetek církve. Rozlukový dekret ponechal bratrstva (irmandades) v užívání jejich statkův, ale podřídil je úplně biskupům, tak že bez svolení biskupova nesměly býti statky prodány, a kdyby se bratrstvo rozešlo, připadly by biskupskému stolci.

Třetí třídu církevního jmění tvořil majetek církevních řádů. Nebyl sice dekretem rozlukovým přidělen biskupům, ale platí za jakýsi druh církevního statku, jehož nejvyšší správa náleží nejvyšší církevní vrchnosti.

Jak jest viděti, podržela církev v Brasílii až na „subsídie“ všechno, co za času rozluky držela. Na-

¹⁾ Schlitz, l. c. str. 535, 536.

bývati nového majetku není dekretem rozlukovým nijak obmezeno, ale při dědictví a darování musí se platiti obyčejné taxy.

Církevní majetek není za nového stavu věcí bez ochrany; zpurní faráři, bratrstva a řeholníci nemohou jej původnímu určení odciziti. Tytéž zákony a soudní dvory, které chrání majetek církevních osob, chrání na základě ústavy též majetek církevní, který spočívá na pevném, nedotknutelném základě, jímž stát hýbati nesmí, nechce-li zvrátiti veškeru republikánskou ústavu. Soudy jsou k církvi blahovolnými. Dva příklady: V městě San Paolo vznikl spor o starou, více neužívanou kapli mezi vládou tamějšího státu a biskupem. Spor přišel před nejvyšší tribunál země, který rozhodl, že biskup jest jejím právním majetníkem. Následek toho byl, že prezident musil zaplatiti velikou náhradu.

Druhý případ byl choulostivější. Jeden již obstarlý benediktin, původem Brasilián, byl již jediným dosud žijícím konventuálem jednoho bohatého kláštera, nevedl bezúhonného života, utrácel mnoho a vzbudil podezření svých církevních představených. Aby církevní statek byl zachován, usnesly se církevní vrchnosti, že odevzdají klášter nově zřízené benediktinské kongregaci brasílské, která se skládala hlavně z cizozemců, a vyzvaly starého řeholníka, aby se svým řádným představeným podrobil. Týž odepřel poslušnost a vydal svolání k lidu, aby ho s jeho domnělým právem hájil. Vznikl sběh lidu a v Rio de Janeiro byla po několik hodin přímo revoluce. Ale vláda zakročila rychle a dosadila benediktinskou kongregaci v držení kláštera a jeho statků. Své zakročení ospravedlnila poukazem na rozlukou církve a státu, kteráž jí ukládá povinnost, aby církevní úřady v jejich řádně nabytých právech hájila. Jaký to rozdíl proti staré vládě a proti Francii.¹⁾

c) V á ž n o s t c í r k v e.²⁾

Rozlukou ztratila církev v Brasílii „pomoc světského ramene“, které se více nepropůjčuje ku prová-

¹⁾ L. c. str. 539, 540.

²⁾ L. c. str. 537, 538, 543—546; M a c k, l. c. str. 595, 596.

dění církevních zákonův a trestních výroků. Církev musí vystačiti svými donucovacími prostředky. Ale oné ztráty není tak želeť. „Světské rámě“ bylo mnohem více proti církvi nežli pro církev, jak tomu bylo r. 1873 v boji bratrstev proti biskupům (srov. tuto stať č. 1. str. 61.). Za císařství, tedy před rozlukou, složil neohrožený senátor Candido Mendez de Almeida dílo o občanském a církevním právě, kde praví: „Církev, kterou v Brasílii máme, jest otrokyní, jako otrokyně posměchem století, nepotřebným nástrojem pro dobro a olověným závažím pro společnost.“

Následkem rozluky nabývá církev ve veřejném životě vždy větší vážnosti.

Za císařství byl biskup i primas jenom státním úředníkem do kleriky oblečeným, rozlukou stal se svobodným mužem a úředníkem moci na roveň postavené státní vládě. Touto mocí jest veliká církev katolická se svou hlavou papežem. I jako republika uznala Brasílie suverénitu papežovu a obcuje s ním stále diplomaticky; papež měl v Rio de Janeiro internuntia, se srozuměním republiky a k obapolné spokojenosti obou vlád byla internuntiatura r. 1901 povýšena za nuntiaturu (velevyslanectví). Smrt papeže Lva XIII. byla velikým národním smutkem, což v minulosti nikdy nebylo. Když ona smutná zpráva přišla, přerušily hned senát a poslanecká komora na znamení smutku a soustrasti svá sedění. Den po tom, když opět zasedaly, byly v obou sněmovnách snad po prvé chvalořeči na vznešený život papežův. Podobné radostné projevy staly se při volbě Pia X. Nic podobného dříve se nestalo. Pravým vítězoslavným pochodem byla ke konci roku 1904 a na počátku r. 1905 cesta apoštolského nuntia do severních států: Bahia, Pernambuco, Maranhas, Ceará, Pará a Amazonas. Papež byl ve svém nuntiovi oslavován jako otec Brasílie, a to ne pouze od věřícího lidu, ale ještě s větším leskem ode všech úřadů. Vrcholu přátelského smýšlení dosáhly projevy, když byl jmenován první brasílský kardinál. Na státní útraty byl mu v Římě zařízen byt, a srdečné přijetí v Rio de Janeiro při návratu mělo úplně úřední ráz, tak že to bylo s podivením, že tak velikolepé projevy

mohou se dít v zemi, kde jest rozluka církve a státu. Rozluka církve a státu nerovná se v Brasílii nelibostí, nepřátelství, netečností, chladností k náboženství, nejméně opovrhování jím.

Pobobně jako k papeži a nuntiovi, chovala se republikánská vláda při všech příležitostech i k biskupům, tak že závistníci s jakousi rozhorčeností činili otázku: „K čemu tyto zdvořilosti vůči prelátům? Nejsou církev a stát rozloučeny? Skoro lze říci, že se nikdy tak navzájem nemilovaly a nectily, jako právě teď.“¹⁾

K těmto přátelským stykům lze připojit ještě návštěvu presidenta Camposa Sallesa u papeže Lva XIII., nežli svůj úřad nastoupil, slavné posvěcení nového přístavu v Rio de Janeiro, kde arcibiskup vedle presidenta Rodriguesa Alvesa úřadoval, a usnesení poslanecké komory z r. 1903, kterým návrh na kulturní boj (pronásledování klášterů, vojenská povinnost duchovních a zrušení vyslanectví při Vatikáně) byl zamítnut.²⁾ Když president dr. Alfons August Moreira, zaopatřen sv. svátostmi, dne 14. června 1910 zemřel, velebili ho za tuto jeho zbožnost vůdčí mužové senátu Bey Barbosa a Quentin Bacayuva.³⁾

Při posledním sporu o hranice mezi Brasílií a Bolívií byl nuntius zvolen za předsedu rozhodčí komise, a když spor šťastně byl vyřízen, poděkovaly obě strany „Jeho Svatosti papeži“ za jeho spolupůsobení.⁴⁾

d) Nové metropole a nová biskupství.⁵⁾

Za císařství měla Brasílie (8,361.350 km²) 1 arcibiskupství a 11 biskupství; za republiky průběhem 20 let bylo zřízeno 7 nových metropolí a 17 biskupství; jen roku 1910 byly zřízeny tři metropole: Porto Alegre

¹⁾ Schlitz, l. c. str. 543, 544.

²⁾ Mack, l. c. str. 196.

³⁾ Brasilien. Überblick über die kirchlich-religiösen Verhältnisse v „Katholische Missionsblätter“. 1909—1910. Roč. 38., str. 202.

⁴⁾ L. c.

⁵⁾ Katholische Missionen: „Neue Bistümer. Episkopat.“ 1910—11. Roč. 39., str. 202, 203.

s třemi biskupstvími, všechny ve státě Rio Grande do Sol; k tomuto arcibiskupství náleží též biskupství Sv. Kateřiny (Florianopolis), obsahující stát Santa Catharina; dále Cuyabá s dvěma biskupstvími a Olinda s dvěma biskupstvími.

Od severu k jihu jsou tyto metropole: Pará (Belém) se třemi biskupstvími; Olinda se čtyřmi biskupstvími; Bahia se dvěma biskupstvími; Rio de Janeiro čili San Sebastiano se dvěma biskupstvími; San Paulo se šesti biskupstvími; Mariana se šesti biskupstvími; Porto Allegre se šesti biskupstvími a Cuyabá se dvěma biskupstvími, obsahujícími ohromný stát Matto-Grosso uvnitř Brazílie.

Brazílie má tedy 8 arcibiskupství, 31 biskupství, 3 prelatury nullius s biskupy v čele a 3 prefektury apoštolské.¹⁾

Při zřizování diecesí musí býti sebrán kmenový kapitál 100 contos; a tu při zřízení diecese florianopolské sebrali věřící polovici a druhou garantoval stát Santa Catharina.

Po valném sněmu biskupů latinské Ameriky v Římě konají brasilští biskupové každé tři roky společnou poradu. Tak sešlo se r. 1910 (od 25. září do 12. října) v městě San Paulo 18 biskupů s kardinálem Arcoverdem v čele. Kardinál vyslovil naději, že brzy budou konati národní sněm brasílský. President státu San Paulo dr. Albuquerque Lins pozdravil vřele biskupskou schůzi.

e) Fary a duchovní správa.²⁾

Farní soustava jest posud chatrně vybudována, ale kráčí statně ku předu. Roku 1889 měla veškerá Brazílie 1266 far, nesmírně to málo na území tak rozsáhlé, jako jest celá Evropa. Teď je tomu o něco lépe. Roku 1907 měla arcidiecese Bahia teprve 230 far a toliko 214 vlastních duchovních správcův, ale kolem 3,000.000 katolíků; přijde tedy 1 kněz na 15.000 duší; a Bahie jest ještě jedna z nejlépe zařízených diecesí.

¹⁾ Annuario Pontificio per l'anno 1913, str. 605 n.

²⁾ Katholische Missionen 1909—10, roč. 38., str. 605 n.

Jak hrozně obtížna jest duchovní správa, když jsou fary o 30.000 km², větší nežli království belgické (29.456 km²); ovšem vypomáhají řeholníci svými kočujícími missiemi; ale to jest málo. Statistické věřících vidí při těchto missiích kněze a mohou přijímati sv. svátosti.

Dle „Illustr. Catholic Missions“, XXIII., 125, měla církev v Brasílii 18,000.000 katolíků, 5127 kostelův a kaplí, 2067 světských a 560 řeholních kněží, 2083 sestry, 524 školy, 12 kněžských a 17 chlapeckých seminářův.

5. Závěr.

„Rozluky od náboženství“ v Brasílii není. Katolická církev rozkvétá tam vůčihledě. Je tam veliký pokrok na poli církevního života, škol, časopisectva, i politického, literatury a spolkového života.

Dobře praví dr. Rothenbücher: „Rozluka nevyvolala skutečně žádných zvláštních změn ve společnosti. Církev vpravila se rychle v nové právo, a z části ráda. Církev neztratila žádného majetku a nabyla úplné svobody v duchovním i hmotném ohledu, jsouc osvobozena od státního nátlaku.“¹⁾

¹⁾ L. c. str. 369, 370. Docela jinak nežli ve Francii; srv. mé dílo: Rozluka církve a státu ve Francii. V Praze 1911. Vzdělávací knihovna katolická.

III.

Rozluka církve a státu v Genevě,
v kantonu švýcarském.

1. Všeobecné církevní státní právo švýcarské.

Církevní státní právo švýcarské jest jednak právem spolkovým, jednak právem zemským (kantonním). Spolková ústava stanoví právo svobody víry a svědomí (čl. 49. spolkové ústavy). Náboženské společnosti „mají se držeti v mezích mravnosti a veřejného pořádku“ (čl. 50., odst. 1. spol. úst.). Nikdo nemůže býti nucen k účastenství v některé náboženské společnosti, nebo v některém náboženském vyučování, nebo ku předsevzetí nějakého náboženského úkonu, nikdo též nemůže

Literatura: Viz Časop. katol. duch. 1912, str. 59—66. — C. Gareis a Philipp Zorn, Staat und Kirche in der Schweiz. 2 sv. Zürich 1877, 1878. — A. v. Orelli, Staatsrecht der Schweizerischen Eidgenossenschaft. Freiburg 1885, str. 138 až 155. — J. J. Blumer, Handbuch des Schweizer Bundesstaatsrechtes. 3. vyd. obstaral J. Morel. Basel 1891. (Sv. I., str. 419 sqq.) — L. R. von Salis, Entwicklung der Kulturfreiheit in der Schweiz. Basel 1894. — J. Schollenberger, Grundriss des Staats- und Verwaltungsrechtes der Schweizer Kantone. Zürich 1898. (Sv. II., str. 192—217.) — H. Fehr, Staat und Kirche im Kanton St. Gallen. (Diss.) 1899. — A. Buchi, Katholische Kirche in der Schweiz. München 1902. — L. R. v. Salis, Schweizerisches Bundesrecht. 2. vyd. Bern. (Sv. III., str. 1—207.) — W. Burckhardt, Kommentar zur Schweizerischen Bundesverfassung. Bern 1905. — Sbíрка článků „Signaux de Genève“ pod názvem: „Genève, les Catholiques et le Droit“ (Genève 1904) líčí církevní politické boje v Genevě. — Historicko-právníckou studii podal E. de Girard, Le droit des Catholiques Romains de Genève au Budget des Cultes. Ge-

býti pro náboženské názory tresty stíhán (čl. 49. odst. 2.). Nikdo nemůže býti přidržován, aby platil daně, které se ukládají „specielně pro vlastní účely kultu“ některé náboženské společnosti, k niž nenáleží (čl. 49., odst. 6.).

Spolkové právo pro veškeré Švýcarsko spočívá na základě státu interkonfessního, v náboženském ohledu neutrálního. Kantony mají povinnost starati se o primární čili obecné vyučování ve veřejných školách, které jest povinné a bezplatné. Veřejné školy mají navštěvovati příslušníci všech vyznání bez omezení jejich náboženské svobody (čl. 27., odst. 2. a 3.). Pamětihodno jest, že dle rozhodnutí spolkové rady nemůže býti připuštěno vyučování bezkonfessnímu náboženství (t. j. planému náboženství, kterého nijaká náboženská společnost nevyznává), jakož i vyučování náboženství jakožto povinnému předmětu ve veřejných školách. Vedení matrik, manželské právo a hřbitovy jsou zesvětštěny.

Vzhledem na katolickou církev jsou tu některé církevně-státoprávní normy pro Spolek. Jesuité a jim příbuzné společnosti jsou jako korporace i jako jednotliví členové ze vší činnosti ve Švýcarsku vyloučeni (čl. 52.). Zřízení nových a obnovení zrušených klášterův a náboženských řádů jest nepřípustno. Duchovní všech vyznání nemohou býti členy národní rady (čl. 75.). Toto ustanovení, směřující proti katolickému duchovenstvu, týká se duchovních všech vyznání.

Zřizovati biskupství ve Švýcarsku lze pouze se svolením Spolku (čl. 50., odst. 4.). Toto ustanovení týká se pouze katolické církve a tak zvané „křesťan-

něve 1907. — Důvody zákona o rozluce státu a církve jsou v motivní zprávě, kterou většina a menšina kommisie od veliké rady zvolené podala. Zpráva vyšla v Geněvě r. 1907. — Srv. rozbor od J. de Narfona, *La question religieuse a Genève*. (Revue de deux Mondes 15. August 1907, str. 888—921.) — Georges Lagrèsille, *La loi de séparation à Genève et les catholiques*. (Revue des Institutions culturelles. Paris, sešit zářijový 1907, str. 378—384, kde též zákon z největší části jest otiskn.) — Dr. Karl Rothenbücher, *Die Trennung von Staat und Kirche*. München 1908. — Fr. Mack, *Trennung von Kirche und Staat*. Trier 1910.

sko-katolické církve“ čili starokatolíků. Svolení Spolku je též nutno ke změně církevních organisací; jest nutno tam, kde církev katolická jest korporací veřejno-právní. Mají-li církevní úřady a ohraničení církevních okresů míti význam pro veřejné právo, musejí míti státní exequatur. Avšak tohoto svolení není třeba, kde katolická církev upravila se jako „svobodná církev“ na základě soukromého spolku; zde platí pro ni pouze církevní právo a ona váže pouze ty, kteří se církevnímu právu podrobují. V Genevě ustanovil papež brevem apoštolského vikáře, který bez svolení spolkové vlády úřaduje přes 30 let.

Cizí biskupská pravomocnost jest zákonem z r. 1859 z území švýcarského vyloučena, ale osady kantonu tessinského byly přece pod pravomocností biskupa comského až do r. 1888.

Spolková vláda má pro doplnění církevně-politického zákonodárství a jeho provádění rozsáhlou příslušnost, a tato jest rozdělena mezi spolkové shromáždění, spolkovou radu a spolkový soud.

O právním postavení jednotlivých církví v jednotlivých kantonech nemá spolkové právo žádných předpisův. Zde má zemské právo úplnou svobodu. Panuje výhradně státní církevnictví ve prospěch církve evangelické nebo římsko-katolické v jednotlivých kantonech, v jiných jsou obě církve korporacemi veřejného práva, v jiných jest ještě mimo ně církev křesťansko-katolická (starokatolická) uznána jako korporace veřejno-právní. Skoro všude jsou svobodné církve, v jednotlivých kantonech jest i katolická církev jako svobodná církev zařazena. „Věcně zásadní vyloučení církevní obce z občanské není nikde provedeno. V některých kantonech kryjí se církevní a občanská obec ještě dnes úplně.“ Vydržování církví v různých kantonech jest různé. V některých katolických kantonech jest katolická církev upravena nadačně; v jiných je stát na základě zvláštních právních titulů zavázán ke zvláštním dávkám, v jiných poskytuje služebníkům kultu zemské církve plat, v jiných mají církve právo uložití svým vyznáváním daně; ve Frýburku přispívá stát jednotlivým vyznáním proporcionálně na vydání kultu.

V původních kantonech: Schwizu, Uri a Unterwalden, mají obce právo, svého faráře si voliti, t. j. svého kandidáta biskupu praesentovati. V Solothurnu má lid právo, duchovního na 6 let se svolením biskupovým voliti a jej po tomto čase odvolati.

V jednotlivých kantonech jsou založeny evangelické svobodné církve. Avšak rozluka církve a státu, vyjma Genevu, nebyla posud nikde provedena. V Neuenburku byl návrh na rozluku 20. ledna 1907 od lidu zamítnut.¹⁾

2. Rozluka církve a státu v Genevě.²⁾

Geneva byla sídlem nejtuzšího kalvínství, kde Kalvín a Beza zavedli nejprísnější theokracii. Až do r. 1798 nesměly býti v městě konány žádné katolické služby Boží. Roku 1815 bylo 21 katolických obcí savojských od sardinského krále Genevě odstoupeno. Vídeňský kongres (protokolem ze dne 29. března 1815) a turinská smlouva (ze dne 16. března 1816), uzavřená mezi králem sardinským s jedné a Švýcarskem a kantonem genevským s druhé strany, stanovily, že postoupené obce mohou své katolické náboženství svobodně vykonávati; jejich katolické kostely, školy, majetek měly býti mezinárodním právem chráněny. Avšak protestantské náboženství zůstalo „panujícím“, a od r. 1847 „náboženstvím většiny“. Roku 1868 bylo ústavním zákonem ono zvláštní postavení katolické církve, založené na oné smlouvě, zrušeno a nové ústavní právo utvořeno. Protestantský a katolický kult byl od státu uznán a placen (čl. 10. ústavního zákona ze dne 26. srpna 1866).

Papež Pius IX. jmenoval pro kanton genevský genevského faráře a biskupského generálního vikáře Kašpara Mermilloda s titulem hebronského biskupa 22. září 1864 pomocníkem biskupa Marilleye frýbursko-

¹⁾ Dr. Rothenbücher, Die Trennung von Staat und Kirche. München 1908, str. 387—390.

²⁾ L. c. str. 390—396. — Mack, Trennung von Kirche und Staat. Trier 1910, str. 196—200.

lausannského, který o tom státní radu genevskou zpravil. Mermillod spravoval kanton po 7 let v pokoji. Ale když státní rada Karteret převzal vládu kantonu, byli řeholníci ze škol vypuzeni (3. února a 29. června 1872) a biskup Mermillod sesazen i s fary, kterou si byl posud ponechal. Když dne 23. října 1872 biskup Marilley správy a názvu biskupa genevského se vzdal, ustanovila Apoštolská stolice dne 16. ledna 1873 Mermilloda genevským apoštolským vikářem na dobu neurčitou. Pro nezákonné prý prohlášení tohoto papežského breve vypověděla spolková rada 17. února 1873 Mermilloda ze Švýcar, pokud úkonů papežem mu přikázaných se nevzdá. Téhož dne 17. února byl biskup jat a do Francie vyvezen, kde na faře ve Fernexu se ubytoval. Dne 23. března 1873 byl přijat zákon, dle něhož všichni kněží ve správě duchovní ustanovení mohou býti sesazeni a občané všechna místa volbou obsazují. Všichni duchovní, kteří neučinili státní přísahy, která byla odpadem od víry, byli vyhnáni, a odpadlíci, jako na příklad bývalý karmelitán Hyacinth Loyson, jenž byl ženat, na ně dosazeni.¹⁾ Katolíci, kteří drželi s vládou proti Apoštolské stolici a biskupu Mermillodovi, byli starokatolíci, sekta to, která odpadla od církve, upravila se jako „křesťansko-katolická církev“, byla vládou za pravou katolickou církev uznávána a těšila se všem jejím právům v kantonu. Práví katolíci, kteří zůstali papeži věrni, musili se v soukromých spolcích znova upravit a tvořili od r. 1873 v Genevě „svobodnou církev“, zbavenou všech práv katolické církve v kantonu.²⁾

Avšak když nadšení pro starokatolictví pominulo a lidé vystřízlivěli, uznávalo se bezpráví katolíkům učiněné, ale vláda nečinila nic, aby je odstranila. Tento stav byl neudržitelný. Katolíci rozmnožili se velice; r. 1905 bylo jich 75.491 proti 64.237 protestantům; měli tedy většinu. Musili platiti všeobecnou církevní daň, kterou se vydržoval kult protestantův a starokatolíkův a z níž oni byli vyloučeni, a musili si svá

¹⁾ Srov. můj Všeobecný církevní dějepis, III., str. 786, 902.

²⁾ Dr. Rothenbücher, l. c. str. 392—395.

bohoslužebná vydání sami platiti. Roku 1887 povstaly samy obce a navrátily katolíkům odňaté prázdné chrámy, starokatolíkům přidělené, k jejich službám Božím (22 ze 27). Ostatní všechno zůstalo při starém bezpráví až do 30. června 1907.

Roku 1903 učinil vůdce katolíků Fontana návrh, nechť se však rozluky církve a státu, aby stát pečoval jak o zemskou církev, tak o ty svobodné církve, které by si toho přály, a vybíral též u nich zvláštní daň pro jejich potřeby. Ale tento návrh nedostal většiny v zákonodárné veliké radě, rokování o něm ukázalo však hrozné bezpráví na katolicích páchané. Heslo „rozluka“ bylo vysloveno. Většina katolíků byla pro rozluku; jim po boku stáli oni protestanté zvaní „Pietisté“ nebo poputně jmenovaní „Mömiers“, kteří se r. 1834 od kalvínské zemské církve odtrhli, ale veškerého nároku k církevnímu jmění vzdáti se musili. Kalvínci byli proti rozluce, bojíce se, aby jejich církve v církvičky se nerozdrobila. Při hlasování v genevské „vysoké radě“ (parlamentu) uznávali vůdcové radikálů bezohledně bezpráví, kulturním bojem r. 1873 na katolicích spáchané, kteří musí dostati dostiučinění a svá práva. V tomto smyslu byla „rozluka“ přijata, ne z nepřátelství proti náboženství a katolické církvi jako ve Francii, nýbrž ve prospěch katolické církve, aby tak stát čestně ze slepé uličky vyvázl, do které r. 1873 zabloudil. Všeobecné hlasování lidu genevského dělo se 30. června 1907; „rozluka“ byla přijata 7656 hlasy proti 6822 hlasům.

Rozlukový zákon jest zákonem ústavním; má název: „Loi constitutionnelle supprimant le budget des cultes“ (Zákon konstituční potlačující rozpočet kultů), a jest o 8 člancích. Vstupuje v platnost 1. ledna 1909 (čl. 5., odst. 1.).

Svoboda svědomí jest stanovena článkem 2. Článek 1. prohlašuje znova svobodu kultu a pronáší větu: Stát a obce neplatí a nepodporují žádného kultu. Zvláštní právní postavení posavadních uznaných církví se odstraňuje. Jest povinné občanské manželství; svěcení neděle neprovádí se již trestně. Vyučování náboženství děje se ve veřejných školách na základě zá-

kona vyučovacího ze dne 5. června 1886 jako fakultativní předmět služebníky kultu. Protestantská fakulta zůstává při universitě až do dalšího zákonného upravení. Kostel sv. Petra zůstává na vždy věnován protestantskému kultu; stát má i budoucně právo konati tam národní obřady.

Kultová policie obmezuje se na zákaz konati služby Boží na veřejných místech a ulicích a veřejně nositi duchovní roucho. Drážditi k odporu proti zákonům a úřadům mezi službami Božími je trestno.

Na základě svobody shromažďovací a spolkového práva může se kult vykonávati a církve upravití. Vyznavači kultu jsou povinni všeobecné zákony a policejní nařízení o vnějším vykonávání kultu zachovávatí (čl. 2., odst. 1.). Církve mohou nabýti právní osobnosti se všemi z toho plynoucími důsledky, když se přizpůsobí švýcarskému obligačnímu právu (čl. 2., odst. 2., věta 1.), t. j. když se dají zapsati do rejstříku, kdež jest udati jméno, sídlo, účel, úpravu a představenstvo církevního spolku. Dalších požadavků není. Nestanoví se žádný nejmenší počet členstva, nejsou žádné nutící předpisy pro vnitřní úpravu, o skládání účtův a o výkazech bilancí. Spolky nejsou podrobeny žádným zvláštním obmezením se strany nabývání majetku nebo zvláštnímu státnímu dozoru. Na základě tohoto obecného spolkového práva upravily se všechny svobodné církve ve Švýcarsku, i církev katolická.

Církve se mohou se svolením veliké rady nadačně upravití. Nadační právo podléhá dle čl. 719. švýcarského obligačního práva kantonnímu právu.

Převod byl právem blahovolně stanoven. Chrámy, kostely, farní nebo kněžské domy, které byly majetkem obcí, zůstávají zachovány svému náboženskému účelu. Zůstanou jako posud bezplatně věnovány protestantskému, křesťansko-katolickému nebo římsko-katolickému kultu, který tam v den, kdy zákon platnosti nabyl, byl vykonáván. Spoluužívání může se státi se svolením toho, který první užíval. Se svolením státní rady mohou obce právo majetnictví těchto budov přenést na zástupce kultu, který tam se vykonává, se závazkem, aby pečovali o vydržování těchto budov.

Převod děje se bezplatně a bez kolkův. Při převodu musí býti smluveno, že budovy svému náboženskému účelu zůstanou zachovány a nesmějí za plat dále býti převedeny (čl. 3.). Článek 7. stanoví, že katolíkům budou předány kostely a farní domy s jejich majetkem, které teď křesťansko-katolická církev (starokatolíci) drží, kdyby jich, nemajíc vyznavačů, mohla postrádati.

Pro převod jmění protestantské církve, sloučené v jednom velikém nadání, bude jmenována konsistoří a státní radou 11členná kommise. Její usnesení potřebují schválení státní rady. Kapitály, které nově se upravující protestantské církvi budou odevzdány, musí zůstat zachovány jejich nynějšímu určení (čl. 6.).

Článek 5., odst. 2., upravuje výslužbu čili pensi služebníků kultu posud státem placených. Pokud tito 1. ledna 1909 službu ještě konají, obdrží po 10 let pensi ve výši dvou třetin svého nynějšího platu. Po uplynutí tohoto času zmenší se pense na polovici tohoto platu pro ty duchovní, kteří 50. rok života dokončili, a na třetinu u těch, kteří tohotu věku ještě nedosáhli. Kdyby některý duchovní dostal veřejný úřad a s ním spojený stálý plat, ztrácí pensi.

Tento genevský rozlukový zákon není pronásledováním církve a odříkáním se Boha a náboženství jako jest rozlukový zákon francouzský.¹⁾ Kanton vymínil si právo na služby Boží v protestantském chrámu sv. Petra v Genevě a ponechal protestantsko-theologickou fakultu při universitě. Rozluka stala se, aby se dostiučinilo katolické církvi, a aby stát vyběděl z nedůstojných poměrův.

¹⁾ Srv. mé dílo: „Rozluka církve a státu ve Francii.“ V Praze 1911. Vzděl. knihovna katolická, sv. LII.

IV.

**Rozluka církve (anglikánské)
a státu v Irsku.**

Rozluka církve a státu v Irsku není odstátněním veliké, celý národ objímající církve, nýbrž odstraněním umělého, z politických příčin posud zachovávaného státně církevního ústrojí (organisace) ve skutečném životě malé části obyvatelstva. Rozluka záleží v tom, že zrušena byla státní podpora anglikánské církvi a jejímu duchovenstvu, a toto vyznání postaveno na půdu

Literatura: R. Phillimore, *Ecclesiastical Law of the Church of England*. 2. ed. London. Vol. II., p. 1749—1759. — W. R. Anson, *The Law and Custom of the Constitution*. 2. ed. Oxford 1896, sv. II. str. 398. — J. T. Ball, *The reformed Church of Ireland (1537—1886)*. London 1886. — Alphons Bellesheim, *Gesch. der kath. Kirche in Irland*. 3 sv. Mainz 1891. — Jos. Blötzer S. J., *Die Katholikenemanzipation in Grossbritannien u Irland. 1888/89. Ergänzungsheft der Stimmen aus Maria-Laach*. Freiburg 1905. — J. Trésal, *Enquete sur l'organisation d'une grande Eglise séparée de l'État*. Paris. (Zvláštní otisk z „La Quinzaine“ z 1. prosince 1905 o úpravě a vnitřním životě katolické církve v Irsku.) — Alphons Bellesheim, *Die irische Plenarsynode von 1875 v „Archiv für katholisches Kirchenrecht“*, sv. 43., str. 55—67. — C. Riboud, *La Question de l'Enseignement supérieur en Irlande*. (Revue catholique des Eglises. Avril 1907, str. 228—237.) — Heinrich Brück, *Das irische Veto*. Mainz 1879. — F. de Pressensé, *L'Irlande et l'Angleterre*. Paris 1889. — Patrick Boyle, *L'Eglise et l'État en Irlande*. (Le Correspondant 10. Nov. 1905, sv. 221, str. 476—488.) — Paul de Prat, *Étude sur les cultes dissidents en Angleterre et en Irlande*. (Bulletin de la Société de Legislation comparée. Paris 1905. Str. 157—176.) — Dr. Karl Rothenbücher, *Die Trennung von Staat und Kirche*. München 1908. Str. 373—387.

svobodného spolkového práva, na niž se panující vyznání katolické církve již dávno upravilo.

V Anglii panuje státní církevnictví ve prospěch anglikánské církve, a ve Skotsku ve prospěch církve presbyteriánské. V Anglii zjednaly si sekty jenom pomalu, časem, trpení čili toleranci.

Rozvoj sekt odstranil v Anglii již dávno jednotu církve a státu. K vysoké čili anglikánské církvi přiznává se něco přes polovici obyvatelstva. Ale přece trvá státocírkevní úprava dále. Panuje sice právo svobody svědomí a svoboda kultu v ohledu občansko-právním i politickém; ale teprve r. 1868 stala se zákonem zásada, že nikdo nemůže býti nucen, aby platil daně na státní církev, ke které se nepřiznává. Ve spojení s tím jest zřízení samostatných Church trustees (církevních trustů — důvěrníků). Zákonem z r. 1894 „Local Guvernement Acte“ (zákonem o místní správě) pro venkovské obce byla totožnost církevní a světské úpravy místní, která po staletí ve starých parish (farních obcích) a jejich zastupitelstvech „Vestry“ trvala, odstraněna. (Každá farní obec byla spolu světskou místní obcí; kolik far, tolik politických obcí.) Byly zavedeny okresní (distriktní) a obecné rady, a jmění rozděleno mezi ně a farní obce (parish). V městských obcích není tato rozluka ještě provedena, poněvadž není tak nutnou, jako byla na venkově. Tímto obecným řádem pro venkovské obce je též na nejnižším stupni státní organisace zrušena státoprávní jednota státní a náboženské organisace, která již poskytnutím náboženské svobody a politických práv dissidentům v objemu ústavního práva odstraněna byla; byla zde provedena rozluka církevní a politické obce na venkově.

Úplné rozluky církve a státu (disestablishment — odstátnění) v Anglii žádají již dávno dissidenti (odštěpenci), ne tak pro zvláštní právní postavení anglikánské církve, jako spíše pro odnětí státního vydržování (disendowment) s ním spojeného. Dissidenti pokládají bohatou státní dotaci anglikánské církve za nespravedlnost se zřením k „dobrovolnosti“, na niž sekty spočívají. Od roku 1844 jest založena společnost pro

osvobození náboženství od státního patronátu (Society for the liberation of Religion from the State Patronage) a má svůj časopis „The Liberator“ (Osvoboditel). Na druhé straně jest v lůně anglikánské církve směr, který státní církevnictví a z něho plynoucí správu církve těžce snášel, a žádá se stanoviska církve rozlučku církve. Stoupenci toho směru jsou spojeni ve spolku „Church League for the separation of Church and State“, založeném r. 1883.

V Irsku byla církev anglikánská církví státní; dissidenti byli právně trpěni, ale kalolické vyznání přísně zakázáno a krutě pronásledováno. Katolíci dobývali si znenáhla úlev. Zákonem z r. 1792 dostali právo zakládati si své školy a přístup k advokacii; r. 1793 dostali právo voliti do parlamentu (irského), ale nemohli býti voleni. Roku 1829 byla zákonem stanovena emancipace katolíků ve Veliké Británii (Anglii, Skotsku a Irsku) v náboženském a politickém ohledu: katolíci dostali přístup do parlamentu, horní i dolní komory, a ke všem korunním úřadům až na několik výjimek, kteréž je mnoho neboli. V následujících letech stal se církevně-politický pokus, zavésti bezkonfessií soustavu do obecných škol. Roku 1831 stanovil vyučovací zákon, aby vyučování po 4 nebo 5 dní v týdnu obíralo se výlučně mravním a vědeckým vzděláním dítek; ostatní dny byly ponechány vyučování náboženství dle duchovních předpisů příslušného náboženství. Školní komisse upravila učivo a jeho knihy, s výhradou náboženských knih, jakož i vzdělání učitelů. Menšiny měly býti chráněny a pěstována všeobecná státo-občanská výchova. Avšak proti zákonu postavili se právem irští biskupové, poukazující k tomu, že taková výchova může býti oprávněna pouze ve smíšených částech země. Katolíci namítali dále, že zákon se provádí v jiném duchu, nežli původně bylo míněno, jelikož učení biblickým dějinám a náboženským pojmům jest pojato do učiva, a neponecháno duchovním. Roku 1845 zřídil stát v Irsku tři bezkonfessií vyšší kolleje, které měly býti později proměněny v státní university. Roku 1855 byli duchovní a řeholníci z úřadu učitelského při veřejných školách vyloučeni, ale na

druhé straně dostal katolický seminář v Maynoothě a školy řeholních řádů státní podporu. Ale pokus se státními školami se nepodařil; lid do nich svých dětí neposílal. Roku 1868 chtěla vláda dotovati irské biskupy, kteří však návrh vlády odmítli, aby svobodu církve zachovali.

Ministerský předseda Gladston, chtěje Irsku ulehčiti, podal 1. března 1869 v parlamentě billu na zrušení irsko-státní církve (anglikánské), která 31. března v dolní a 18. června v horní komoře byla přijata, a 26. července 1869 od královny Viktorie potvrzena.

Odstátňující zákon¹⁾ s platností od 1. ledna 1871 prohlašoval zrušení unie čili jednoty církve anglické a irské (anglikánské) a odstranění veřejně-právního rázu jejího. Královské jmenování a patronátní právo na všechny úřady a obročí jest zrušeno (sekt. 10.). Korporace vysoké církve, stoliční kapitoly se rozpouštějí, místa prelátů v horní komoře se zrušují (sekt. 13.). Všechny zákony, které oprávněnost duchovenstva nebo věřících ke konání schůzí, k volbě zastupitelstev atd. obmezují nebo zakazují, se zrušují; povoluje se úplná svoboda shromažďovací a spolková (sekt. 19.). Sek. 20. podržuje posavadní právo anglikánské v Irsku i po 1. lednu 1871 pro civilně-právní poměry potud, pokud za jeho platnosti vznikly, jakoby to bylo právo autonomní čili samosprávné náboženské společnosti. Duchovní pravomocnost a duchovní soudní dvory, pokud jsou částí všeobecné soudní organizace státu, jsou zrušeny (sekt. 21.). Pravomocností rozumí se dle sekc. 72. zákonodárná, donucovacím právem opatřená moc; ale pravomocnost vnitřního církevního práva zůstává v platnosti, t. j. církev vynese dle svého práva rozsudek, ale může jej pouze církevními tresty do života uvést, nikoli však prostředky donucovacími, penězi, žalářem

¹⁾ Dle sčítání lidu z r. 1861 bylo v Irsku katolíků 4,505.265, stoupenců státní církve 693.357, presbyteriánů 523.291, jiných dissidentů 76.661, židů 393. Na základě této statistiky tvrdil katolický biskup Cullen, že jest v Irsku 2428 far, „tak že ve 199 farách není žádný anglikán, v 575 jenom 20, ve 416 mezi 30—50, ve 439 50—100, v celku v 1539 farách méně nežli 100 anglikánů“.

atd., církevní právo Irska přestává po rozluce platiti jako právo státní, pokud se nevztahuje na manželství.

Odstátnění bylo blahovolně provedeno. Za prováděcí úřad byla zřízena zvláštní kommissee. Právo duchovenstva na plat neb užívání obročí bylo úplně uznáno. Kostely, které za přechodu byly v užívání, byly odevzdány korporativnímu zastupitelstvu anglikánské církve, když bylo za ně žádáno. Kostely, za něž nebylo žádáno a které pocházely od soukromých zakladatelů, mohly býti od nich neb jejich dědiců nazpět požadovány, od těchto dědiců však jenom v tom případě, když zakladatel po r. 1800 zemřel. Kostely historického významu, kterých se více neužívalo, byly postaveny pod zvláštní správu příslušné kommissee, o ostatních rozhodovala kommissee zákonem ustanovená (sekt. 25.). Hřbitovy a ke kostelům náležející školní budovy měly též osud s kostely. Nezůstaly-li kostely v užívání, připadly hřbitovy radě pro chudinství a staly se obecním majetkem. Farní budovy a farní pozemky byly přenechány nově upravené církvi za 12teronásobný obnos ročního výnosu, splatný ve 22 lhůtách. Též na 30 akrů¹⁾ půdy mohl každý kostel za laciný peníz činiti nárok. Z veškerého jmění bývalé státní církve obdržela nová biskupská církev pět millionů liber šterl., za to však musila na sebe převzítí platy duchovenstva, které mělo právo na náhradu, a převzala tak na sebe povinnost státu.

„Donum regium,“ t. j. státní podpora, kterou dostávali presbyteriáné jako sekta, bylo odstátněním odstraněno. Podpora, kterou katolická kolleje v Maynoothě dostávala, byla vykoupěna 14teronásobným obnosem posavadní roční renty; mimo to byl jí odpuštěn značný stavební dluh. Platná patronátní práva byla jistými obnosy vykoupěna, a ostatní jmění bývalé státní církve bylo odevzdáno chudinským pokladnám. Též bylo z jejích pozemků utvořeno 6000 selských usedlostí.

Náboženský právní stav v Irsku je tento: Panuje svoboda svědomí a kultu; do vnitřních věcí církví stát

¹⁾ Acre = 1125 □⁰ nebo 0·70.307 našeho jitra; tedy našich 7 jiter rovnalo by se 10 akrům.

nezasahuje; všechny kulty jsou si na roveň postaveny; katolické řády jsou sice emancipačním zákonem z r. 1829, klausulí o nich, zakázány, ale zákon nebyl nikdy proveden, a jest neproveditelný, čemuž, jak se zdá, sám zákonodárce chtěl.¹⁾ Řehole v Irsku rozkvétají.

Veřejný kult koná se bez překážky, ale duchovní nemohou mimo budovy kultu nositi své církevní roucho a žádný úkon vykonávati.

Právní řád, nečině žádného rozdílu mezi jednotlivými vyznáními čili konfessemi, má veliký ohled na náboženství. Veřejné kostely neplatí daní, duchovní jsou osvobozeni od povinnosti porotní a vojenské, ale nemohou býti voleni do parlamentu a generálních rad. Ohrožovati duchovního neb týrati ho v úřadě tresce se těžce. Jsou civilní státní rejstříky (matriky); před matrikářem může býti též fakultativně manželství uzavřeno; duchovní mohou kopulovati čili oddávati, ale

¹⁾ Máme o něm právnícké dobrozdání, nežli ještě zákonem se stal, od O'Connella, který v oněch dnech rozjítření, dne 18. března 1829, psal z Londýna františkánu P. Mearovi do Dublina. Praví, že zákon jest „neproveditelný“, poněvadž 1. soudce není oprávněn zakročiti; 2. poněvadž žádný soukromník nemůže jako žalobník vystoupiti, nýbrž jenom generální prokurátor (attorney-general); 3. poněvadž obžalovaný nemusí proti sobě svědčiti, a fiskal musí důkaz provésti; 4. poněvadž fiskal nemůže tohoto důkazu provésti, neboť když zákon každého, kterýž obcuje vykonávání slibů, trestným činí, nejsou svědkové zavázáni vypovídati, jako nikoliv obžalovaný; nikdo nemusí sám proti sobě svědčiti; 5. poněvadž podati žalobu jest skoro nemožné, a její výsledek není žádný, jest marný; a konečně 6. poněvadž dnes existující řádové samým zákonem jsou uznáni. — Když P. Skott ze Stonyhurstu, pln obav o trvání řádu jesuitského, jehož obnovení v Anglii tu chvíli, právě o Zjevení Páně r. 1829, papež Lev XII. uznal, prosil ve slyšení ministra vnitra Peela, kterýž emancipační zákon parlamentu podal, aby ona klausule o řádech byla vynechána, pravil Peel: „Jak, vy jste jesuita, a nevidíte žádné díry; musíme přece velrybě předhoditi tuňi, a tou jest klausule; ostatně nikdo nemůže proti vám vystoupiti, leč generální prokurátor, a já se postarám o to, aby měl něco lepšího na práci.“ Po dnešní den nevystoupil generální prokurátor s nějakou žalobou na řády; po 80 let měl něco lepšího na práci. Veliká Britannie trvá dále, a nebojí se jesuitův ani řádův. — Jos. Blötzer S. J., Die Emanzipation in Grossbritannien und Irland. Freiburg im Br. 1905. (Ergänzungshefte zu den „Stimmen aus Maria-Laach“. 88. a 89.)

musí ve 14 dnech matrikáři sňatek oznámiti; církevní manželské právo má státní platnost; rozluka manželství s možností nového manželství není všeobecně dovolena; jest k tomu třeba pokaždé zvláštního svolení horní komory. Hřbitovy mají z větší části konfessiijní ráz; pokud jsou obecním majetkem, jsou rozděleny dle konfessí.

Státní národní (obecné) školy jsou v náboženském ohledu neutrální; vedle nich jsou na základě svobody vyučovací konfessiijní školy soukromé. Ve skutečnosti však mají státní školy konfessiijní ráz. Učitele volí farář, který pod názvem „managar“, správce, má právo dohlížeti na školu. Učitelé (u katolíků hlavně řeholníci) jsou placeni od státu. Neutralita záleží v tom, že příslušníci každé konfesse mohou choditi do školy, a žádný žák nemůže býti nucen, účastniti se náboženských cvičení a proti vůli svých rodičů choditi do náboženské hodiny. Obyčejně vyučuje se náboženství v první hodině vyučování, tak že děti, které do náboženské hodiny nechodí, mohou se pohodlně do druhé hodiny dostaviti. Tato vyučovací soustava srovnává se skoro s onou, kterouž arcibiskup Ireland v Minnesotě ve Spojených státech severoamerických zavedl.¹⁾ Církvi v Irsku podařilo se dostatí do svých rukou veškeré národní školství. Ona sice přijala simultánní soustavu národního školství, ale má právo ustanovovati učitele a vykonávati dozor na vyučování, a tak je ve svém smyslu prováděti.

Do královských kollejí katolíci nechodí, majíce své soukromé střední školy. Jejich vydržování nepřijde jim za těžko, poněvadž dle zákona Disraelova z r. 1878 svobodné střední školy, vyplnivše jisté podmínky, dostávají státní podporu. Stará státní vysoká škola „Trinity College“ (kollej u nejsv. Trojice) má podstatně protestantský ráz, proto chodí do ní málo katolíků. Katolíci mají samostatnou svobodnou universitu v Maynoothě. Mimo to jest jedna královská universita, hlavně pro zkoušky.

¹⁾ Viz str. 44. tohoto díla.

Organisace čili úprava církví děje se na soukromě-právním podkladě; jenom anglikánská církev zachovala některé staré veřejně právní formy.

Katolická církev není spolkově upravena. Její jmění jest nadačně vázáno ve formě „trustů“ (důvěrníků). Pravidelně jsou zde čtyři trustové: biskup, gen. vikář, farář a jeden laik, kteří spravují církevní jmění movité i nemovité, kteréž jest na jejich jméno připsáno. Pokud výnos tohoto jmění nestačí na platy církevních služebníků, žije církev z dobrovolných příspěvků, které právem obyčejovým staly se církevní povinností. Spolkových příspěvků není. Duchovní jsou oprávněni vybírat poplatky za pronájem lavic a stolic v kostele.

Nabývání jmění pro církevní účely jest obmezeno. Odkazy nemovitostí trustům k náboženským nebo dobročinným účelům jsou neplatny, když závěť nebyla aspoň tři měsíce před smrtí odkazujícího zřízena. Nemovitosti, které přímo kultu neslouží, musí býti zaměněny v movitý kapitál. Nadace zřizovati není stíženo; postačí písemná smlouva; nadace za zemřelé jsou platny.

Farní osady nemají žádného zástupce nebo zastupitelstva, které by při správě jmění církevního (temporalii) spolupůsobilo. Kontrolu vede hierarchie. Je-li na stavbu kostela třeba velikého nákladu, utvoří se výbor, který vykonav svůj účel se rozejde.

Úprava církve anglikánské stala se „konvokací“, ¹⁾ utvořenou ještě za platnosti dřívějšího státně-církevního práva ve shodě s konferencí laikův. Anglikánská církev jest jako celek právní osobou. Zastupuje ji „Representative Church body“, ²⁾ která ještě za starého práva královským aktem (zákonem) z 19. října 1870 byla inkorporována a tím právnické osobnosti nabyta. Skládá se z 13 arcibiskupův a biskupův a ze 36 volených zástupců diecesních distriktů, kteříž od synod jsou tak voleni, že na každý okres přijde 1 klerik a 2 laikové,

¹⁾ Konvokace byla zastupitelstvem církve, ve kterém sedali arcibiskupové, biskupové a zástupci duchovenstva; byla parlamentem a nejvyšším soudním dvorem pro církevní věci.

²⁾ Body = celek, podstata, tělo = zastupující církevní korporace.

a z 12 přibraných čili kooptovaných členův. Tato „Representative Church body“ spravuje státem odkázané jmění a z jeho výnosu platí duchovní, kteří za času odstátnění byli ustanoveni a za nového práva úřadují. Až tento kapitál bude ztráven, budou se platy duchovenstva hradití dobrovolnými příspěvky. Ona je též vlastníkem největší části farních budov a pozemkův.

Místní jednotou anglikánské církve jest stará „parish“¹⁾ (farní osada); skládá se z duchovního a registrovaných (zapsaných) členův obce; jsou to mužové mající alespoň 21 rok věku svého, kteří náležejí k irské církvi a mají pozemkový majetek jisté nejmenší výměry, nebo takoví, kteří pravidelně do kostela chodí. O tomto členství podá jednotlivec prohlášení k obecnému seznamu čili rejstříku. Vstup do „vestry“ představenstva může býti vázán též na pravidelný příspěvek. Tedy forma staré veřejně-právní organisace není úplně opuštěna. Církevní členství nezávisí na zápisu čili registrování do obecného rejstříku; aby však jistá práva v církevně-právním svazku mohla býti vykonávána, jest ona deklarace nutnou. Přihláška k obecnému rejstříku jest docela svobodná, dobrovolná, a nemá svým obsahem žádného významu pro veřejné právo, ale má v zápětí jistá práva a povinnosti při správě církevního jmění čili temporalii. Církevní členství jest na tom nezávislé. Proti dřívějšímu stavu jest zde ta změna, že církevní členství ve státním právu, ani ve veřejném ani v občanském, se nijak na venek nejeví. Zachováním starých forem zachovala se anglická církev jako církev národní.

„Vestry“ volí ročně církevní představené (churchwardens = kostelní starosty), a mimo to jistý počet „select vestrymen“. Tito mají dozor na farní jmění, starají se o předměty potřebné ke službám Božím a o náklad na udržování a opravy církevních budov. Ostatní ústava anglikánské církve, která má diecesní synody a generální synodu s mocí zákonodárnou, dále diecesní soudní dvory a soudní dvůr generální synody,

¹⁾ Parish, farní osada, jejíž orgánem jest farní hromada (open vestry = sakristie) nebo její výbor (select vestry).

která laiky v rozsáhlé míře k zastoupení církve připouští a svou hierarchii volbou ustanovuje, nevystupuje na venek v zevním právním řádě, nýbrž má jen význam církevně-právní, platí pro foro interno, ale ne pro foro externo; platí pouze pro církev, ale ne pro stát.

Ostatní sekty jsou větším dílem spolkově upraveny. Avšak vesleyansko-methodistická církev v Irsku („primitive Wesleyan Methodist society of Ireland“) zavedla si zvláštní vazbu náboženského vyznání. Ona uložila své učení, ústavu a ostatní předpisy (doctrine discipline, rules) do parlamentárního zákona čili aktu (34. a 35. Vict. c. 40), ale tak, že kázeň a ústava mohou býti způsobem v zákoně předepsaným změněny, učení však že změněno býti nemůže. Tedy svobodná církev zabezpečuje si státním prostředkem své učení jako v státním církevnictví, hledajíc dobrovolně ochrany proti svobodnému učení a drobení dle názorů jednotlivců, kterážto ochrana v protestantských zemských církvích bývá namnoze pokládána za pouta.¹⁾

Irsko mělo podle sčítání lidu r. 1901 4,458.775 obyvatelů, podle odhadu r. 1908 jen 4,363.351 obyvatelů, z nichž bylo dle prvního čísla katolíků 3,308.661, anglikánů 581.089, presbyteriánů 453.173, methodistů 62.006, jiných vyznání 63.846.

Roku 1898 byly zavedeny hrabské a okresní rady (County a District Councils) pro místní správu s rozsáhlou pravomocností. Volební právo do těchto sborů duchovním všech vyznání dáno nebylo.²⁾

¹⁾ Dr. Rothenbücher, Die Trennung von Staat und Kirche. München 1908. Str. 373—387. Stať „Irland“.

²⁾ Ottův Slovník Naučný, XXVIII. díl; doplňky; str. 659, stať „Irsko“.

Dodatek

k „Rozluce církve a státu ve Spojených státech severoamerických“.

Dr. H. Carroll vydal statistiku protestantských náboženských společností v „Christian Advocate“ (New York 1906), kdež uvádí 45 denominací (náboženských společností), z nichž jsou nejsilnější:

	Kommunikantů (ke stolu Páně přistupujících)	kostelův a modli- tebnic	kazatelů
Methodisté	6,500.000	60.352	41.483
Baptisté	5,000.000	5.566	38.000
Lutheráni	2,000.000	13.919	7.872
Presbyteriáni	1,771.877	15.922	
Disciples of Christ. (Učedníci Kristovi)	1,264.758	11.110	

Ostatní denominace jsou pod millionem vyzna-
vačů; z těch jsou nejrozšířenější:

	Kommunikantů (ke stolu Páně přistupujících)	kostelů
Protestantští episkopalové	846.492	7567
Kongregationalisté	694.923	5943
Reformovaní	422.159	2563
Spojení bratří	186.238	4351
Německá evangelická synoda	228.420	1227
Německá evangelicko-protestant- ská obec	20.000	155
Mormoni	400.000	1300

	Kommunicantů (ke stolu Páně přístupujících)
Spiritisté	295.000
Adventisté	95.000
Dunkerové	121 000
Mennonité	62.000
Universalisté	56.000
„Armáda spásy“ mužských a ženských vojínů	28.500
Společnost pro ethickou kulturu . . .	1.700
Theosofové	2.607

Některé sekty a sektičky mají jenom několik set členů, jako na př.:

Evangeličtí	179
„Přátelé“	119

Počet členů všech náboženských vyznání obnášel 32,288.658. Ostatní obyvatelé Unie byli by bez určitého vyznání.¹⁾

¹⁾ Katholische Kirchenzeitung, 1907, Nro. 19.

Ukazovatel jmen a věcí.

- Alabama**, stát 19.
Altham, jesuita 13.
Alvarez de Cabral 62.
Alvera Rodriguez, president 75.
Anglie 36, 92; nová 9.
Anchieta, jesuita 62.
Arcoverda, kardinál 74, 76.
Bahia, město 62, 76; metro-
 pole 76.
Baltimore, biskupství 53, 54,
 55, 56; město 14.
Baptisté 16.
Bardstown, biskupství 54.
Bonifatius, benediktin 56.
Boston 9, 10, 15; biskupství 54.
Brasílie 61.
Brown Robert 10.
Canterburýský arcibiskup 36.
Calwert Cecil 13; **John** 13;
Linhard 13, 14.
Campos Salles, president 75.
Carrol Daniel 53; **John** 52, 53,
 54, 55; **Karel** 53.
Cayaba, metropole 76.
Cincinnati, arcibiskupství 37, 55.
Církev episkopální protestant-
ská 38; **katolická** 33 a násl.;
řecko-rozkoľnická 38; **ve-**
sleyansko-methodistická 100.
Církevní jmění 40 a násl.
Cleveland, president 22.
Closkey, kardinál 56.
Concalves de Oliveira, biskup
 63.
Concan, biskup 55.
Connecticut, stát 11, 18.
Convenant, smlouva 31.
Coode John, kazatel 14.
Corporation sole (sama) 36,
 37, 38; **aggregate** 36.
Delaware, stát 12, 19, 43.
Denominace 58.
Dissidenti 58.
Doria, nuntius 53.
Eccleston Samuel, arcibiskup
 55.
Egan, biskup 55.
Elder, arcibiskup 39.
Emancipace katolíků 93.
Emanuel V., král portugalský
 61.
Filadelfie, 15, 16, 52; biskup-
 ství 54, 55.
Filippiny, ostrovy 8, 39, 47.
de Fonseca, generál 64.
Franklin Benjamin, president 53.
Gage, generál 15.
Gallicin Demetrius, kníže 54, 55.
Gaston, princ Orleanský 64.
Geneva, švýcarský kanton 84,
 88.
Georgie, stát 14, 15, 19.
Gibbons, kardinál 45.
Gladston, ministerský před-
 seda 94.
Harty, arcibiskup 40.
Chanoller, apošt. vikář lon-
 dýnský 40.
Cheverus Ludvík, biskup 54.
Chicago, biskupství 37.

- I**nkorporace 29.
 Illinois, stát 37.
 Independenti 10.
 Indiana, stát 19.
 Irreland, arcibiskup 35.
 Irsko 93, 95, 96, 100.
 Isabella, princezna 64.
Jan III., král portugalský 62; VI. 63.
 Jefferson Tomáš, president 15, 17.
 Jonathan Edwards, kazatel 17.
 Jova, stát 19.
Kalifornie 37.
 Kansas, stát 19.
 Karolina, stát 12 18, 20.
 Kareret, švýcarský státní rada 85.
 Kenrick, arcibiskup 55.
 Kentucky, stát 19, 43.
 Kongregace de propaganda fide 48, 49, 50.
 Kongregationalismus 10, 27, 38.
 Kongrua v Brasillii 71.
 Konvokace 98.
 Korporace 36.
 Kvakeři 12, 20.
Liberal League (liber. liga) 25.
 Lev XII., papež 63; XIII. 70, 74, 75.
 Loretto, místo v Americe 54.
 St. Louis, metropole 55.
 Loyson Hyacynth, karmelitán, odpadlík 85.
 da **M**acedo Costa, biskup 64.
 Maine, stát 19, 37.
 Manilla, město na Filippinách 40.
 Mariana, metropole 76.
 Manželství 24.
 Maryland, stát 13, 16, 17, 43, 52.
 Marilley, biskup 84, 85.
 Massachussets, stát 9, 10, 11, 15, 18, 37, 58.
 Mayflower (májová slavnost) 9.
 Mender de Almeida, brasilský senátor 74.
 Mermillod Kašpar, generální vikář 84, 85.
 Messmer, arcibiskup 46.
 Michigan, stát 19, 37.
 Minnesota, stát 19, 35, 44.
 Mississippi 43.
 Missouri, stát 19.
 Moreira Alfons, brasilský prezident 75.
 Mormoni 20.
Nebraska, stát 19.
 Neděle, svěcení její 24.
 New Hampshire, stát 11, 18, 42.
 New Hawen, stát 11.
 New Jersey, stát 14, 18, 19, 58.
 New York 13, 16, 34, 35, 38, 42, 45; biskupství 54.
 New Orleans, arcibiskupství 37.
 New Plymouth, stát 9, 10.
 Nobriga Emanuel, jesuita 62.
 Nuntiatura v Brasillii 62.
Ohio, stát 37.
 Olinda, metropole 76.
 Oregon, stát 19, 37.
 Ortynski, apošt. vikář Rusínů v Americe 52.
Param (Belem), metropole 76.
 dom Pedro I., brasilský císař 63; II., 63, 64.
 Pensylvanie, stát 12, 16, 19, 52.
 Pietisté 86.
 Pius VI., papež 53; VII. 54, 63; IX. 56, 84; X. 74.
 Porto Allegro, metropole 75, 76.
 Presbyteriáné 31.
 President Unie 19, 21.
 Providence (čili Rhode Island), stát 12.
Quidi, apoštolský delegát 40.
Rhode Island (čili Providence) 16, 17, 19.
 Rio de Janeiro 62, 73, 75, 76.
 Roosewelt, president Unie 39.
 Roger Williams 12.
 Rusíni 51.
 San Paolo, město 73; metropole 76.
 Svátý Kříž (Santa Cruz) 62.
 San Salvator, biskupství 62.
 Setonová Alžběta, zakladatelka prvního kláštera milosrdných sester v Unii 54.

- Skotsko 8, 92.
 de Smet Petr, jesuita 57.
 Spalding, arcibiskup 56,
 Spojené státy severoamerické
 7, 8.
 Starokatolici 85, 86.
 Stone William, místopředseda 14.
 Světské rámě v Brazílii 74.
 Školy 43 a násl., 93, 97.
 Švýcarské církevní státní právo
 82, 84.
 Taft, prezident Unie 21, 40, 46.
 Tennessee, stát 19.
 Texas, stát 19.
 Trustové (důvěrníci) 29, 30,
 32, 34, 35, 36, 38, 92.
 Utah, stát 20.
 Versailleský mír 16.
 Vieira Antonín, jesuita 62.
 Virginie, stát 12, 17, 19, 41.
 Washington, město 21, 22, 49.
 Washington, prezident Unie 16,
 53.
 Whit, jesuita 13.
 Whitefield, arcibiskup 55.
 Wisconsin, stát 30, 35, 37.
-

Obsah.

Str .

I. Rozluka církve a státu ve Spojených státech severoamerických.

1. Rozloha Spojených států severoamerických, počet obyvatelstva, všeobecný stav náboženský	7
2. Státoprávní církevní poměry v jednotlivých amerických osadách Anglie před vydáním ústavy z r. 1787	9
3. Zavedení „rozluky církve a státu“ v novém spolkovém státě a její provedení v jednotlivých státech	15
4. Platné právo	18
a) Právní prameny	18
b) Svoboda svědomí a kultu	19
c) Poměr státu k náboženství	21
d) Postavení náboženských organizací ve státě	25
5. Přece zvláštní postavení církve katolické v Unii	33
6. Církevní jmění	40
7. Výsady duchovenstva	42
8. Školství	43
9. Náboženství ve veřejném životě	46
10. V Unii není žádné politicko-náboženské strany	47
11. Úprava a zřízení katolické církve v Unii	48
12. Stručné dějiny církve katolické ve Spojených státech severoamerických	52
13. Nynější stav církve v Unii. Poměr náboženských společností	57

II. Rozluka církve a státu v Brasilii.

1. Rozloha země, její pokřesťanění, císařství, republika	63
2. Právní stav katolické církve za císařství	64
3. Rozluka církve a státu	66
4. Provádění rozluky	70
a) Svoboda	70
b) Jmění čili majetek	71

	Str.
c) Vážnost církve	73
d) Nové metropole a nová biskupství	75
e) Fary a duchovní správa	76
5. Závěr	77

III. Rozluka církve a státu v Genevě, v kantonu švýcarském.

1. Všeobecné církevní státní právo švýcarské	81
2. Rozluka církve a státu v Genevě	84

IV. Rozluka církve (anglikánské) a státu v Irsku.

Rozluka církve a státu v Irsku	91
--	----

Dodatek k „Rozluce církve a státu ve Spojených státech severoamerických	101
--	-----

Ukazovatel jmen a věcí	103
----------------------------------	-----